

گزارش ماهانه

گزارش وضعیت ایران

نوامبر و دسامبر 2023

پنجره شما به ایران در داخل و خارج از کشور

گزارش ماهانه

گزارش وضعیت ایران

نوامبر و دسامبر 2023

ISSN: 8320 - 1658

WWW.RASANAHAH-IIIIS.ORG

Rasanah_iiis

info@rasanahiis.com

+966112166696

حق چاپ و نشر محفوظ است. نقل و بازنشر تمام یا قسمتی از مطالب گزارش بدون ذکر منبع یا اخذ موافقت اداره موسسه مجاز نیست.

04 چکیده تفصیلی

06 تحولات داخلی ایران

- 08 قراردادهای غیر شفاف چای، از فساد چند میلیارد دلاری پرده برمی دارد.
- 10 عملکرد اقتصادی در سال 2023 میلادی.. بحرانهای اقتصادی و چالشهای معیشتی
- 16 نارضایتی مردمی از افزایش تعداد مهاجرین افغان در ایران
- 17 حوزه و مسأله فلسطین: مشروعیت داخلی و عملگرایی خارجی

20 مناسبات ایران با جهان عرب

- 22 درک ایران نسبت به روابط کشورهای خلیج با قدرتهای بزرگ
- 24 حملات شبه نظامیان به اهداف آمریکایی، بار دیگر تنش را به عراق بازگرداند.
- 26 پیامدهای ادامه جنگ غزه بر اوضاع سوریه

30 روابط ایران با قدرتهای بین المللی

- 32 رویکردهای روابط آمریکا و ایران بعد از جنگ غزه

■ چکیده تفصیلی

مردم و افزایش نرخ بیکاری اشاره کرد که نرخ بیکاری در میان قشر تحصیلکرده دانشگاهی از 40 درصد نیز فراتر رفته است. این در حالیست که سایه پیامدهای منفی تحریمهای اقتصادی بر اقتصاد ایران همچنان باقیست. بنابراین، حتی با فرض افزایش صادرات نفت، انتظار نمی رود که این چالشهای اقتصادی و مالی انباشته شده به زودی برطرف شوند و یا اینکه در اوضاع معیشتی مردم در سال 2024 میلادی تغییری ملموسی رخ دهد؛ مگر اینکه تحریمها برطرف و اموال بلوکه شده ایران در خارج نیز آزاد شوند.

در زمینه اجتماعی، مهاجرت غیر قانونی اتباع افغانستان مشکلی است که خواب را از چشمان مقامات ایران ربوده است؛ به ویژه اینکه وضعیت افغانستان همچنان بحرانی است و هیچ نشانه ای از ثبات سیاسی در آینده نزدیک و نه چندان دور در افق دیده نمی شود که این به معنای تداوم سرازیر شدن مهاجران به ایران است. و با توجه به مشکلات اقتصادی و وخامت اوضاع معیشتی در ایران، برخی بر این باورند که مهاجرین امنیت جامعه را تهدید می کنند. از این رو، نگرانیهایی در مورد بروز رفتارهای نژادپرستانه علیه مهاجران وجود دارد و از دولت نیز خواسته شده است که برای رسیدگی به مشکل مهاجرین، رهیافتهای متعددی روی دست گیرد.

در زمینه ایدئولوژیک، ایران تلاش کرد تا از جنگ غزه بیشترین بهره برداری را انجام دهد. در زمینه سیاسی، تلاش کرد وجهه خود را در منطقه که از زمان جنگ سوریه تضعیف شده بود، ترمیم کند. در زمینه نظامی، بازوهای نیابتی خود در منطقه را به عنوان گروههای مقاومت علیه دشمن درجه یک مسلمانان و عرب، تقویت کرد. در زمینه فکری و عقیدتی، تلاش کرد گفتمان غرب درباره حقوق بشر و آزادی را پوچ و بی اساس معرفی کند. و گفتمان ضد غربی و موضع خود در مخالفت با الگوی غربی را توجیه کند. اما با این همه، ایران در این مسأله از مشی عملگرایی نیز غافل نبوده است؛ رهبر شخصا اعلام کرد که ایران قصد ندارد اسرائیل را به دریا اندازد. در راستای تلاش برای بیشترین بهره برداری ممکن از جنگ غزه، برخی

ایران در طی ماههای نوامبر و دسامبر 2023 میلادی، تحولات و رخدادهای پرشتابی را در سطوح مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و ایدئولوژیک شاهد بوده است. اما روابط ایران با جهان عرب و فضای بین الملل نیز تحولات پیچیده ای را تجربه کرده است که انتظار می رود در آینده نیز بر روابط خارجی ایران سایه افکند.

در فضای سیاسی داخلی، تحقیقات سازمان نظارت و بازرسی کشور از بزرگترین عملیات فساد در ایران که توسط مجموعه «کشت و صنعت چای دیش» صورت گرفته است، پرده برداشت. دیش که یکی از بزرگترین شرکتهای دخیل در واردات چای است اکنون با پرونده فساد مالی بیش از 3 میلیاردی روبرو است. این مسأله سر و صدای زیادی در ایران به راه انداخت و اصلاح طلبان از این فرصت استفاده کرده و دولت ابراهیم رئیسی و جریان محافظه کار حامی دولت را به باد انتقاد گرفتند. علی رغم تأکید کارشناسان بر این مطلب که بخش اعظم این فساد در دوران دولت فعلی رخ داده است، اما رسانه هایی که در اختیار محافظه کاران قرار دارند، انگشت اتهام را به سمت دولت روحانی نشان گرفتند و تلاش زیادی به خرج دادند تا رئیسی و وزرای دولت وی را از این فساد تبرئه کنند و حتی به خاطر کشف این فساد و عاملان آن، از آنان تقدیر و تمجید کردند.

در زمینه اقتصادی، شاخصهای کلی اقتصادی ایران در سال 2023 که در پایان ماه دسامبر منتشر شده اند، از وخامت وضعیت اقتصادی و معیشتی ایران در طول سال 2023 حکایت دارند. این شاخصها به مسائلی چون رشد ناچیز اقتصادی که از 3 درصد فراتر نرفته است، کاهش سال به سال سرانه هر فرد از تولید ناخالص داخلی، وضعیت مالی و پولی بسیار وخیم علی رغم بهبود صادرات نفت، افزایش بسیار زیاد قیمتها تا 50 درصد اشاره دارند. گفتنی است که این کارکرد ضعیف اقتصاد پیامدهایی برای جامعه دارد که از آن جمله می توان به افزایش سطح فقر و سوء تغذیه

انجام می داد تا پیامهای بازدارندگی را به ایران مخابره کند و این احتمال وجود دارد که از این پس آمریکا بخواهد در خاک عراق، به ایران پاسخ دهد.

اما در مورد سوریه، گزارش ماههای نوامبر و دسامبر 2023 میلادی پیامدهای جنگ غزه بر اوضاع سوریه را مورد بررسی قرار داده و در این زمینه به موضوعات زیر توجه نشان داده است: یکی مسأله بازگشت مجدد تنشهای مرزی میان سوریه و اردن، عملیات گسترده قاچاق مواد مخدر و اسلحه، و پیامهایی که طرفهای دخیل در این عملیات می خواهند به امان مخابره کنند. و دیگر اینکه هرچند حملات اسرائیل علیه پایگاههای نفوذ ایران در سوریه یک اقدام معمول است، اما هدف قرار دادن رضی موسوی فرمانده عالی رتبه ایرانی یک تحول مهم در تبادل پیام میان ایران و اسرائیل در داخل و خارج سوریه محسوب می شود.

در زمینه رابطه ایران با قدرتهای بین المللی، تحولات جنگ غزه، ایالات متحده و ایران را به موضعگیریهای خصمانه تری علیه یکدیگر سوق داد. ایران با استفاده از این جنگ، موضع ضد آمریکایی خود را تقویت کرد. و از حوادث خونین این جنگ برای بسیج افکار عمومی علیه آمریکا در داخل و خارج از کشور بهره برداری کرد. و با به فراموشی سپردن مذاکرات هسته ای، سیاست ابهام هسته ای را در پیش گرفت. اما در عین حال، ایران تحرکات نظامی آمریکا در منطقه و نیز حملات آمریکا به مواضع شبه نظامیان مورد حمایت ایران در عراق و لبنان و نیز عملیات آمریکا علیه حوثی ها را با احتیاط کامل دنبال می کند. و همواره نگران تهدیدهای آمریکا است. علی رغم اینکه طرفین توانمندی های نظامی و شرکای خود را بسیج کرده اند، اما هیچکدام تمایلی ندارند که وارد یک رویارویی مستقیم و گسترده شوند. اما با این همه، این احتمال نیز وجود دارد که تحولات طرفین را ناچار به یک جنگ مستقیم وارد کند.

از مقامات ایران ادعا کردند که طوفان الاقصی یکی از اقدامات برای انتقام سلیمانی بوده است اما بعد از اینکه حماس این ادعا را رد کرد، ایران نیز از این موضع عقب نشینی کرد. گذشته از اینها، برخی از روحانیون، حماس را ثمره تفکر بسیجی خوانده اند!

روابط خارجی ایران با جهان عرب و فضای بین الملل، نیز در طی ماههای نوامبر و دسامبر 2023 میلادی آکنده از تحولات بود. در سطح جهان عرب و در زمینه تعاملات ایران با کشورهای خلیج می توان گفت که روابط ایران با قدرتهای بزرگ هم پیمان یا متخاصم، همراه با نگرانی و یا تنش است. و این گرهی است که در حافظه تاریخی ایران در زمانهای امپراطوری آن ریشه دارد. و هنگامی که طرف سوم رابطه، کشورهای خلیج باشد، ایران این عقده را واضح تر نشان می دهد. می توان گفت که برخورد نخبگان ایرانی در ماه دسامبر با موضع گیری چین و روسیه در قبال جزایر سه گانه اشغالی اماراتی از یک سو، و اولین نشست سه جانبه برای بررسی پیشرفت توافق عربستان سعودی و ایران در پکن در دیگر سو، به خوبی این عقده را به نمایش گذاشت.

دوباره عراق، شبه نظامیان مورد حمایت ایران به بهانه اینکه ایالات متحده را از حمایت نظامی از اسرائیل در جنگ کنونی غزه بازدارند، به اهداف آمریکایی در عراق حمله کردند و در مقابل، آمریکا نیز به این حملات پاسخ داده است و بدین سان عراق بار دیگر شاهد تنش و درگیری است. اما تحولات نشان می دهد که این بهانه گروههای شبه نظامی که آنان برای اینکه ایالات متحده را از کمک نظامی به اسرائیل باز دارند به اهداف آمریکایی حمله می کنند، برای هیچ کسی قابل پذیرش نیست. بلکه هدف از این تنش آفرینی ها این است که این گروهها از این فرصت استفاده کنند تا آمریکا را برای خارج کردن نیروهایش از عراق تحت فشار قرار دهند که دیگر بر عراق تسلط نداشته باشد. در عین حال، آمریکا در صدد است با حمله به مواضع استقرار شبه نظامیان پیامهای بازدارنده مؤثری به ایران و شبه نظامیان آن ارسال کند. پیش از این اساسا، آمریکا در سوریه به مواضع ایران حملاتی

تحولات داخلی ایران

ایران در طی ماههای نوامبر و دسامبر 2023 میلادی در سطح داخلی شاهد تحولاتی در زمینه های سیاسی، اقتصادی و ایدئولوژیک بود که از مهمترین این تحولات می توان به این مسائل اشاره کرد:

- قراردادهای غیر شفاف چای، از فساد چند میلیارد دلاری پرده بر می دارد.
- پیامدهای ناکارآمدی اقتصادی در سال 2023 .. بحرانهای اقتصادی و چالشهای معیشتی
- نارضایتی مردمی از افزایش تعداد مهاجرین افغان در ایران
- حوزه و مسأله فلسطین: مشروعیت داخلی و عملگرایی خارجی

■ قراردادهای غیر شفاف از فساد مالی چند میلیارد دلاری پرده برداشت

با افزایش فساد 3 میلیارد و 370 میلیون دلاری یکی از شرکتهایی که بیشترین واردات چای ایران را در اختیار داشته است، بار دیگر پدیده فساد گسترده ای که نهادهای نظام را درگیر کرده است، بر سر زبانها افتاد. این مسأله در میان مردم سر و صدای زیادی به راه انداخت و رسانه ها نیز به صورت گسترده ای به آن پرداختند. هر دو جریان اصلاح طلب و محافظه کار از این فرصت استفاده کرده و یکدیگر را به خاطر کوتاهی و یا دست داشتن در این مسأله متهم کردند. این گزارش به مسأله فساد چای دبش و موضع دو جریان اصلاح طلب و محافظه کار در قبال آن می پردازد.

نخست: جزئیات مسأله فساد دبش بر اساس تحقیقات سازمان نظارت و بازرسی

فساد اخیر زمانی علنی شد که سازمان نظارت و بازرسی کشور اعلام کرد که یک شرکت خاص به نام مجموعه "کشت و صنعت چای دبش"، در بازه زمانی 2019 تا 2022 میلادی برای واردات چای و تجهیزات پیشرفته بسته بندی و چاپ، مقدار 3 میلیارد و 370 میلیون دلار ارزش نیمایی و با قیمتی بسیار پایین تر از بازار آزاد دریافت کرده است. اما برای اینکه به سود کلان و سریعی برسد، 400 میلیون دلار آن را در بازار آزاد فروخته است و با باقیمانده آن، به جای واردات چای هندی مرغوب، از کنیا چای درجه دو وارد کرده است.⁽¹⁾

ذبیح الله خدائیان رئیس سازمان بازرسی کشور اظهار داشت. نیاز سالانه کشور به چای مرغوب حدود 100 هزار تن است که 70 درصد آن وارداتی است. وی افزود: "علی رغم اینکه حدود 100 شرکت صنعتی و تجاری در واردات چای نقش دارند، اما اکثر واردات چای تنها در اختیار یک شرکت است که آن هم شرکت کشت و صنعت چای دبش است"⁽²⁾.

از سوی دیگر، رسانه های غیر رسمی در ایران گزارشهایی منتشر کردند مبنی بر اینکه "دبش" هر کیلو چای 2 دلاری را در بازار به قیمتی بین 14 تا 20 دلار فروخته است. این رسانه ها فاش کردند که در طول این سالها، "دبش" توانسته و ازتخانه های کشاورزی، صمت و اقتصاد و برخی نهادها مانند بانک مرکزی، گمرک، سازمان توسعه تجارت، سازمان استاندارد و دیگر سازمانها را نیز همدست خود کند. این گزارشها حاکیست که ارزش مورد نیاز برای واردات چای در هر سال حدود 240 میلیون دلار تخمین زده می شود اما شرکت دبش به اندازه نیاز 14 سال کشور، ارزش یارانه ای دریافت کرده است.⁽³⁾

دوم: واکنشهای داخلی به مسأله فساد

مسأله شرکت دبش هم از سوی جامعه ایرانی و هم از سوی رسانه های مختلف مورد توجه قرار گرفت. نظریه پردازان اصلاح طلب عباس عبدی این فساد را یک زلزله 8 رشتری خواند که بنای شعارهای ضد فساد را به لرزه در آورد. او پیش بینی کرد که پس لرزه های آن همچنان ادامه داشته باشد. به باور او، از فساد بدتر نیز وجود دارد و آن همراه کردن افکار عمومی از اصل مسأله به دست کسانی است که شعار مبارزه با فساد

(1) رادیو فردا، سازمان بازرسی کل کشور از کشف فساد «دو میلیارد دلاری» در واردات چای خبر داد، (11 آذر 1402 هـ.ش)،

تاریخ بازدید: 1 ژانویه 2024. <https://2u.pw/P3yw00J>

(2) وب سایت تجارت فردا، خط تولید فساد، وزارت جهاد کشاورزی چگونه به خط تولید فساد تبدیل شد؟ (25 آذر

1402 هـ.ش)، تاریخ بازدید: 1 ژانویه 2024. <https://2u.pw/tr00Pgi>

(3) وب سایت تجارت نیوز، چای داغی که سفره مردم را سوزاند/ مسیر سبز برای فساد ۲.۳۷ میلیارد دلاری «دبش» + ویدئو،

(14 آذر 1402)، تاریخ بازدید: 3 ژانویه 2024. <https://2u.pw/wB5T2b1>

تومانی بانک "صادرات"، مسأله فساد مالی شهرام جزایری که با بیت رهبری در ارتباط بود، اختلاس 3 هزار میلیارد تومانی محمود خاوری رئیس پیشین بانک مرکزی، مسأله بابک زنجانی و اختلاس 8 هزار میلیارد تومانی از صندوق ذخیره فرهنگیان نام برد⁽⁷⁾. علاوه بر آن می توان به فسادهای دیگری چون مسأله فساد مالی 3 هزار میلیارد تومانی (700 میلیون دلاری) بانک "آریا" در سال 2011 میلادی، فساد 700 میلیون دلاری در پرونده واردات کنجاله سویا، مسأله 14 هزار میلیارد تومانی (یک میلیارد دلاری) وحید مظلومین که "سلطان سکه" لقب گرفت، فساد مالی و اقتصادی 5.3 میلیارد دلاری بانک "تات"، فساد مالی 4 میلیارد دلاری بانک مرکزی در مسأله ارز دلاری، فساد 11 میلیارد دلاری مدیران شرکتهای پتروشیمی در سال 2019 میلادی و مسأله 764 میلیون دلاری مجموعه لوازم یدکی "عظام" اشاره کرد⁽⁸⁾.

در پی افزایش حجم و شدت انتقادات از دولت، شورای عالی امنیت ملی ایران به این دلیل که پرونده فساد اخیر به یک مسأله امنیت ملی تبدیل شده است، از رسانه ها خواست دیگر به این موضوع نپردازند و بدین سان تلاش کرد تا منتقدان را ساکت کند. اما این اقدام، با انتقادهای گسترده ای روبرو شد. منتقدان گفتند که حاکمیت با این کار تلاش دارد ملت را از حق دسترسی به واقعیت ها محروم کند و نگذارد هویت افرادی که در این پرونده دست داشتند، افشا شود و تلاش دارد برقصور دولت ابراهیم رئیسی در این مسأله نیز سرپوش گذارد.

می دهند، ولی درکی از علت فساد و حتی معنای دقیق آن ندارند⁽⁴⁾.

اشاره او به دولت ابراهیم رئیسی است که از زمان روی کار آمدن در آگست 2021 میلادی همواره شعار مبارزه با فساد را سر داده است. همچنین، برخی روزنامه های اصلاح طلب، مسئولین رده بالای دولت رئیسی را به دست داشتن در این پرونده متهم کردند. روزنامه اعتماد نوشت که 60 نفر از مسئولین قبلی دولت رئیسی در این مسأله دست دارند که به دلایل نامعلومی از سمتهای خود برکنار شده اند⁽⁵⁾.

روزنامه های نزدیک به دولت ابراهیم رئیسی در واکنش به این اتهامات بی درنگ وارد عمل شدند و نوشتند که این قراردادهای غیر شفاف در دولت رئیسی افشا شد. و بدین سان تلاش کردند ضمن تبرئه دولت رئیسی انگشت اتهام را به سوی دولت قبلی یعنی دولت روحانی نشانه بگیرند. برخی محافظه کاران دیگر، دولت رئیسی را بهترین دولت ایران در امر مبارزه با فساد خوانده اند. دولت نیز از تشکیل 20 پرونده توسط دستگاه قضایی و عزل 60 مدیر خبر داده است که در این فساد دست داشتند⁽⁶⁾.

این باور در میان افکار عمومی ایران وجود دارد که اینگونه فسادهای با اطلاع و همکاری برخی نهادهای نظام صورت می گیرد و از آنجا که برخی از مقامات دولت و یا نزدیکان آنها در این فساد اخیر دست دارند، این نگرانی وجود دارد که حاکمیت همانند پرونده های فساد و اختلاسهای سالهای گذشته، به نوعی این مسأله فساد اخیر را نیز لاپوشانی کند. از موارد فساد در سالهای گذشته می توان از اختلاس 123 میلیارد

(4) وب سایت آفتاب نیوز، اسامی مدیرانی که در پرونده فساد ۳.۷ میلیارد دلاری عزل کردید را اعلام کنید، (15 آذر 1402)،

تاریخ بازدید: 3 ژانویه 2024. <https://2u.pw/fkczCEj>

(5) وب سایت ایران انترناشنال/ عربی، صحف ایران: تورط 60 مسؤولا حكوميا في «فساد شركة الشاي» وهجوم على الكویت بسبب «حقل الدرّة» (12/12/2023م)، تاریخ بازدید: 4 ژانویه 2024. <https://2u.pw/dWzejuv>

(6) همان.

(7) وب سایت اندپندنت عربی، الاختلاس سمة المسؤولين في النظام الإيراني، (9 دسامبر 2023)، تاریخ بازدید: 4 ژانویه

2024. <https://2u.pw/fBOe9hY>

(8) همان، 94 مليار دولار إجمالي الفساد المالي في إيران خلال 12 عاما، (19 دسامبر 2023)، تاریخ بازدید: 5 ژانویه 2024.

<https://2u.pw/EVHeaj8>

■ عملکرد اقتصادی در سال 2023 میلادی.. بحرانهای اقتصادی و چالشهای معیشتی

گزارش حاضر، وضعیت اقتصادی ایران در ماههای نوامبر و دسامبر 2023 میلادی را با توجه به مهمترین شاخصهای کلی مورد بررسی قرار می دهد. این معیارها که عبارتند از میانگین رشد اقتصادی و کیفیت زندگی ایرانیان، میانگین قیمتها، وضعیت مالی، پولی و تجاری کشور از آمارهای نهایی ماه دسامبر استخراج شده اند.

نخست: میانگین رشد اقتصادی و کیفیت زندگی در طول سال

همچون روال گذشته، این بار نیز نهادهای رسمی کشور مخصوصاً در مورد میانگین رشد اقتصادی آمارهای ضد و نقیضی ارائه کرده اند. از این رو، در این مورد بیشتر به آمارهای سازمانهای بین المللی استناد می شود. در ماه دسامبر 2023 میلادی مرکز آمار ایران اعلام کرد رشد اقتصادی ایران در نیمه اول سال هجری شمسی جاری یعنی تا تابستان سال 1402 ه. ش (مارس 2023 - سپتامبر 2023) در مقایسه با تابستان سال 1401 ه. ش به حدود 7.1 درصد رسیده است. این در حالیست که تنها چند روز قبل از آن، بانک مرکزی

فرجام سخن:

علی رغم اینکه در پی افشای این پرونده بزرگ فساد، دولت ابراهیم رئیسی علاوه بر خشم مردمی، در معرض اتهامات و انتقادات گسترده ای قرار گرفته است و کارشناسان اقتصادی نیز تأکید کرده اند که 80 درصد این فساد در دولت ابراهیم رئیسی رخ داده است، اما سیاست رسانه ای نظام تلاش دارد با تبلیغ این مطلب که دولت رئیسی این فساد را کشف کرده و با دست اندرکاران آن با قاطعیت برخورد کرده است، دولت رئیسی را از این فساد تبرئه کرده و تمام مسئولیت ها را متوجه دولت حسن روحانی کند. به نظر می رسد که نظام ایران بیم آن دارد که مبادا در این شرایط سخت اقتصادی، این مسأله همچون جرقه ای خشم مردمی را شعله ورساخته و بار دیگر اعتراضات ضد حکومتی را به دنبال داشته باشد؛ به ویژه اینکه بر ملا شدن فساد به این گستردگی برای ابراهیم رئیسی بسیار گران تمام می شود. او که از سال 2019 میلادی ریاست قوه قضائیه را عهده دار شد و در 2021 میلادی بر کرسی ریاست جمهوری تکیه زد، همواره از مبارزه با فساد دم زده است.

شکل (1) رشد تولید ناخالص داخلی واقعی ایران را در طول سالهای 2015-2024 به درصد نشان می دهد

آمدن نارضایتی اجتماعی و اقتصادی می شوند. و همین چالشها نیز سبب کاهش قدرت خرید مردم و وخیم تر شدن سطح زندگی و گسترش فقر شده است که بر اساس تخمینهای بانک مرکزی، حدود 28 درصد مردم ایران فقیر هستند و یک پنجم خانواده های ایرانی به خط فقر نزدیک تر شده اند. برخی گزارشهای داخلی ایران آمارهای بالاتری از فقر را ارائه می دهند و بر اساس آمار وزارت کار ایران 40 درصد مردم ایران فقیر هستند.

دوم: سطح قیمتها

در سال 2023 میلادی نسل کنونی ایرانیها بیشترین افزایش قیمتها و فشارهای سخت معیشتی را تجربه کردند. در ابتدای سال و در ماه ژانویه میانگین تورم سالانه رکورد زد و از 50 درصد نیز فراتر رفت (به جدول 1 رجوع شود) و همین میانگین بالا در طول سال ادامه یافت ولی در پایان سال یعنی در دسامبر به میانگین 44 درصد کاهش یافت. این رقم، میانگین تورم دوازده ماهه تا ماه دسامبر را نشان می دهد. این در حالیست که رهبر ایران سال جاری شمسی یعنی سال 1402 (مارس 2023 - مارس 2024) را سال "مهاتر تورم" نامگذاری کرده بود. پیش از این نیز، رئیس جمهور ایران اعلام کرده بود که تلاش دارند تورم را به 30 درصد کاهش دهند اما در تحقق این هدف ناکام ماندند. این در حالیست که میانگین های فرعی تورم مخصوصا غذا و مسکن افزایش چشمگیری یافته است.

بر اساس تخمینهای مرکز آمار ایران، در میان سایر مواد غذایی، گوشت بیشترین افزایش قیمت را شاهد بوده است. به عنوان مثال، بعد از کاهش 30 درصدی تولید گوشت قرمز و سفید در داخل، بهای آنها به میزان 97 درصد افزایش یافته یعنی تقریبا دو برابر شده است. در عین حال، مرکز آمار ایران رشد اجاره بهای مسکن در ماه دسامبر

میانگین رشد اقتصادی همان بازه زمانی را 3.6 درصد اعلام کرده بود. یعنی آماري که این دو نهاد ارائه کرده اند، تقریبا 100 درصد با یکدیگر تفاوت دارند⁽⁹⁾. صندوق بین المللی پول میانگین رشد اقتصادی ایران در طول سال 2023 را حدود 3 درصد تخمین می زند. نمودار زیر فراوانی نوسان میزان رشد اقتصادی ایران را در مقایسه با اقتصادهای برخی از کشورهای همسایه مانند ترکیه و عربستان سعودی نشان می دهد. به هر حال، رشد مثبت اقتصادی که در این سال محقق شده است، در بهبود کارکرد اقتصادی و یا سطح معیشتی مردم هیچ تأثیری نگذاشته است. زیرا رشد اقتصادی در ایران به خاطر بحرانهای پیاپی، کوتاه مدت، نامرکب و ناپایدار است و ناشی از ایجاد فرصتهای کاری در بخشهای محدودی چون بخش نفت است؛ نه بخاطر ایجاد فرصتهای کاری در بخشهای مختلف تولیدی مانند صنعت، کشاورزی و خدمات. رشد اقتصادی در ایران با موانع بسیاری روبرو است. کاهش تولید، افزایش تورم، سیطره بخش دولتی و نهادهای دینی و انقلابی نظام بر اقتصاد همچنان مانع رشد بخشهای اقتصادی می شود. علاوه بر همه اینها، تأثیر تحریمهای آمریکا مانع بزرگی بر سر راه رشد اقتصادی و پیشرفت کارها به شمار می رود.

تغییر میزان سهم ایرانی ها از تولید ناخالص داخلی حکایت از آن دارد که سطح زندگی ایرانیها با گذشت زمان افت کرده است. سرانه یک ایرانی از 8.3 هزار دلار در سال 2011 به 4.2 هزار دلار در سال 2023 میلادی کاهش یافته است و این آمارها از آنچه در سالهای 2018 و 1999 ثبت شده اند نیز پایین تر است. این امر گویای این واقعیت است که سطح زندگی در طی 12 سال افت کرده است.

این چالشهای اقتصادی روی هم رفته، در کوتاه مدت هر از چند گاهی و نیز در آینده موجب پدید

(9) خبرگزاری میدل ایست نیوز، «تضارب في إحصاءات النمو الاقتصادي الإيراني بين البنك المركزي ومركز الإحصاء بثیر

الاستفهام»، ۲۶ دسامبر ۲۰۲۳. تاریخ بازدید: 10 ژانویه 2024. <https://2u.pw/0QWymjy>

و انتشار اوراق بهادار روی آورده که افزایش نقدینگی را به دنبال داشته است. نقدینگی در ماه ژوئن 2023 میلادی در مقایسه با سال گذشته به 42 افزایش یافته است⁽¹¹⁾. دولتهای ایران برای مقابله با کسری بودجه به استقراض داخلی و افزایش نقدینگی روی می آورند که این سیاست به افزایش تورم دامن زده است. دولتهای ایران در طی 12 سال گذشته بیش از 100 میلیارد دلار استقراض کرده اند. مهدی عنفرفی رئیس صندوق توسعه ملی در این باره گفته است: «ما به دولتها صد میلیارد قرض دادیم که امیدی به بازگشت این پول نیست و علاوه بر آن سهم صندوق از 20 تا 40 درصد صادرات نفت که باید نصیبش می شد، کمتر از 10 درصد بوده و بقیه به حساب دولتها واریز شده است⁽¹²⁾. (جدول ۲) متغیرهای مالی و پولی در سال 2023

کسری بودجه (درصد از تولید داخلی 2023)	5.5%
بدهی های دولت به صندوق توسعه ملی	بیش از 100 میلیارد دلار
افزایش نقدینگی (ژوئن 2023 بر اساس سالانه)	42%
بدهی های دولت (تا مارس 2023)	30% از تولید ناخالص داخلی
بدهی خارجی (2023)	10.8 میلیارد دلار

منبع: IMF- Economist - سازمان برنامه و بودجه ایران - رئیس صندوق توسعه ملی

امسال را در مقایسه با سال قبل، حدود 40 درصد تخمین زده است. جدول 1: شاخصهای سالانه قیمت مصرف کننده در طی (ژانویه تا دسامبر 2023) در مقایسه با سال قبل

ژانویه	51.3%
فوریه	53.4%
مارس	63.9% (تخمینی)
می	54.6%
جولای	47.5%
آگست	46.7%
سپتامبر	46.1%
اکتبر	45.5%
نوامبر	46.9%
دسامبر	44.4%

منبع: اتاق بازرگانی تهران - مرکز آمار ایران

سوم: وضعیت مالی و پولی

در مورد وضعیت مالی دولت، صندوق پول کسری بودجه سال 2023 را حدود 5.5 درصد از تولید ناخالص داخلی تخمین می زند که این کسری بودجه 4.2 درصد بیشتر از سال گذشته است. بر اساس گزارش سازمان برنامه و بودجه ایران، بودجه ایران در هفت ماهه اول سال مالی جاری (21 مارس تا 21 اکتبر 2023) تنها 70 درصد درآمدها را محقق کرده است⁽¹⁰⁾ در مقابل این کسری بودجه، دولت ایران به استقراض و چاپ

(10) از جمله دلایل کسری بودجه زیاد می توان به تخمینی بودن صادرات و بهای نفت در بودجه اشاره کرد (فرض بر این است که روزانه 1.5 میلیون بشکه نفت با بهای هر بشکه 80 دلار صادر شود). علاوه بر آن، احتمال می رود که مصارف دیگری نیز خارج از بودجه انجام شود. در نتیجه افزایش استقراض داخلی، بدهی های کل ایران در طی دو سال گذشته از 49 میلیارد دلار به 120 میلیارد دلار افزایش یافته است.

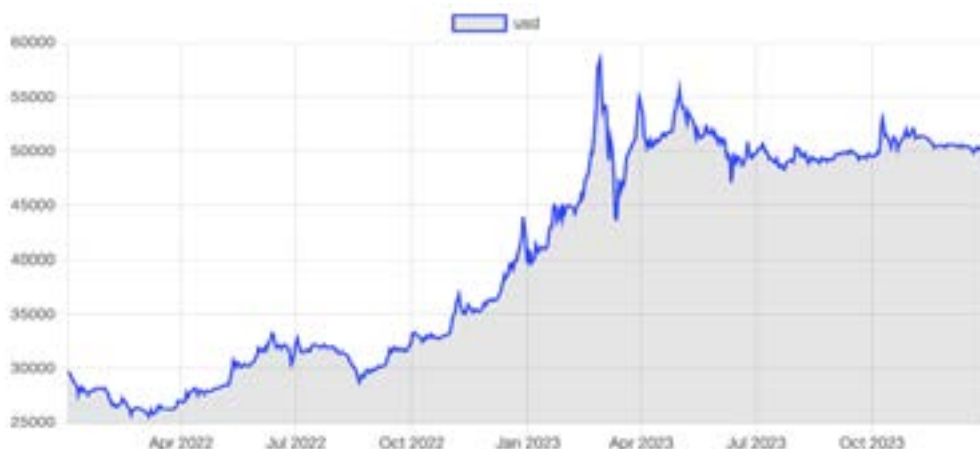
<https://cutt.us/zpiJL> (11)

(12) رادیو فردا، «رئیس صندوق توسعه ملی: صد میلیارد دلار به دولتها قرض داده ایم؛ امیدی به بازگشت این پول نیست»، (6 دی 1402 ه.ش). تاریخ بازدید: 10 ژانویه 2024 م <https://2u.pw/O0QIkCs>

به طور کل، سال 2023 حلقه تازه ای در روند سقوط شدید ارزش پول ایران مقابل افزایش نرخ دلار_15 برابر از سال 2018- است. (به شکل 3 رجوع شود) و این سقوط ارزش پول ایرانی از سال 1992 میلادی همچنان ادامه داشته است^{(*) (14)}. عدم دسترسی ایران به دارایی های بلوکه شده در خارج، که بیش از 100 میلیارد دلار است، در افزایش نرخ ارز تأثیرگذار است.

اما در مورد نرخ ارز، علی رغم تلاشهای دولت برای کنترل اوضاع^{(*) (13)}، سال 2023 میلادی شاهد سقوط شدید ارزش تومان ایرانی در مقابل ارزهای خارجی بود. نرخ دلار در بازار آزاد از 40 هزار تومان در ابتدای سال، به 60 هزار تومان در ماه مارس رسید که بعد از وساطت عمان برای ادامه مذاکرات هسته ای با ایالات متحده، دلار به 50 هزار تومان بازگشت. اما با شعله ور شدن آتش جنگ غزه، بار دیگر در ماه نوامبر به 52 هزار تومان افزایش یافت. (به شکل 2 رجوع شود).

شکل ۲: نرخ دلار آمریکا در مقابل تومان در طی سال 2022-2023 در بازار آزاد

(13) از این اقدامات می توان به برکناری رئیس بانک مرکزی و تعیین یک رئیس جدید، ایجاد مرکز «مبادلات ارزی و طلا» در فوریه 2023 با هدف ارائه یک نرخ نزدیک به بازار اشاره کرد. اما با این همه، بازار آزاد همچنان به فعالیت خود ادامه می دهد و مرکز مبادله ارز و طلا نتوانست بر قیمت بازار آزاد غالب شود و یا اینکه فاصله میان این دو نرخ را کاهش دهد. نرخ دلار در بازار آزاد بیش از 50 هزار تومان است در حالیکه نرخ دلار در مرکز مبادلات ارزی حدود 43 هزار تومان است.

(14) (*) شایان ذکر است که قیمت دلار در سال 1979 میلادی فقط 7 تومان بود و همین نرخ تا سال 1992 نیز ادامه داشت

منبع: Bonbast.com

چهارم: وضعیت تجاری ایران

ایران در سال 2023 میلادی تنها سهم چین بوده است. میانگین صادرات روزانه ایران در سال 2023 میلادی حدود یک میلیون و چهارصد هزار بشکه در روز بوده است (به شکل 4 رجوع شود) که در طی چند سال اخیر، بیشترین میانگین را به خود اختصاص داده است. اما با این همه، هنوز صادرات نفت ایران تا سطح

ایران در طی سال 2023 میلادی حدود 533 میلیون بشکه نفت صادر کرد (2 درصد بیشتر از سال 2022) که حدود 70 تا 80 میلیارد دلار برای ایران درآمد داشته است. در این میان، 83 درصد صادرات نفتی ایران یعنی 640 میلیون بشکه از مجموع صادرات

منبع داده ها: United against nuclear Iran, Iran Tanker Tracking / تهیه شده توسط: رسانه

جدول 2 ارزش صادرات و واردات ایران با بزرگترین شرکای تجاری در طی (21 مارس -20 دسامبر 2023)

واردات		صادرات	
15 میلیارد دلار	امارات	10.3 میلیارد دلار	چین
13.7 میلیارد دلار	چین	6.9 میلیارد دلار	عراق
5.3 میلیارد دلار	ترکیه	4.7 میلیارد دلار	امارات
1.6 میلیارد دلار	آلمان	3.3 میلیارد دلار	ترکیه
1.4 میلیارد دلار	هند	1.7 میلیارد دلار	هند

منبع: گمرک ایران

برآیند:

با توجه به آنچه بیان شد اقتصاد ایران در سال 2023 میلادی در کل، هم از لحاظ رشد اقتصادی و هم از لحاظ مالی و تجاری کشور، کارایی ضعیفی داشته است. اما با این حال توانسته است در مقایسه با سال قبل، در صادرات نفت رشد ملموسی داشته باشد و با پیوستن به ائتلافهای اقتصادی مانند بریکس تلاش کرده است به بازارهای تازه ای راه پیدا کند. در عین حال، عملکرد اقتصاد در سطح معیشتی بسیار اسفناک بوده است و رشد اندک اقتصادی هیچ تأثیر مثبت و ملموسی بر سطح زندگی مردم نداشته است. در کنار همه اینها، پیامدهای منفی تحریمهای آمریکا بر اقتصاد ایران همچنان ادامه داشته و اگر این تحریمها برداشته و یا کاسته نشوند، سایه پیامدهای منفی آن در سال آینده نیز همچنان بر اقتصاد ایران ادامه خواهد داشت.

قبل از تحریمها فاصله زیادی دارد. گفتمی است ایران قبل از تحریمهای امریکا روزانه دو میلیون و پانصد هزار بشکه نفت صادر می کرد. اما از سوی دیگر، ایران نمی تواند بخش اعظم دارایی خود را به صورت نقدی دریافت کند و ناچار است به جای پول نقد، کالای مورد نیاز داخلی را از شرکای بزرگ تجاری خود مانند چین، هند و غیره وارد کند. علاوه بر آن، ایران برای دور زدن تحریمها و فروش نفت تحریمی تخفیف های ویژه ای قائل شود که این مسأله باعث ضعف قدرت چانه زنی دولت شده و هدر رفتن اموال کشور را به دنبال دارد. برخلاف افزایش تجارت نفتی ایران، تجارت خارجی غیر نفتی این کشور کاهش زیادی را تجربه کرده است و فاصله میان صادرات و واردات غیر نفتی کشور نیز افزایش یافته است. این فاصله در طی نه ماه گذشته سال شمسی 1402 (21 مارس تا 20 دسامبر) با در نظر داشت صادرات به ارزش 36.4 میلیارد و واردات به ارزش 48.4 میلیارد دلار، از 12 میلیارد دلار فراتر رفته است. از بزرگترین شرکای غیر نفتی ایران می توان به چین، امارات، عراق، ترکیه و هند اشاره کرد (به جدول 2 رجوع شود). و مهمترین کالاهای صادراتی ایران نیز عبارتند از: فرآورده های پتروشیمی (پروپان، متانول، پلی اتیلن و بنزین)، شمشهای آهن و فولاد و آهن آلات، آلومینیوم، روغنهای معدنی و گاز طبیعی مایع. مهمترین واردات ایران نیز کالاهایی چون گندم، برنج، تلفن همراه، ذرت، کنجاله سویا، روغنها، شکر، زغال سنگ، علوفه و لوازم یدکی خودرو را شامل می شوند.

■ نارضایتی مردمی از افزایش حضور مهاجرین افغان

اصلی ایرانی‌ها بدل شده است که مبادا حضور پرتعداد مهاجرین به تغییر بافت جمعیتی و تغییر ساختار اقتصادی منجر شود و با توجه به افزایش آمار جرایم، امنیت کشور را تهدید کند. از آنجا که مهاجران بدون حمایت قانونی و بدون مزایایی چون بیمه و بازنشستگی⁽¹⁶⁾ در بخشهای مختلفی کار می‌کنند و از این رو، حضور آنان نتایج مثبتی نیز دارد و می‌تواند خلأ و نقص موجود در برخی بخشها را جبران کند⁽¹⁷⁾. اما در عین حال، آنان فرصتهای کاری را از شهروندان ایرانی گرفته‌اند. همچنین، مهاجرین غیر قانونی افغان برای اینکه به اقامت قانونی دست پیدا کنند، کودکان خود را در مدارس ایرانی ثبت نام می‌کنند که این امر به وخیم تر شدن بحران در بخش آموزش و مشکلات مالی که یکی از مهمترین چالشهای این بخش است، دامن زده است⁽¹⁸⁾.

دوم: موضع ایران در تعامل با مهاجرین افغان و واکنشهای ضد و نقیض

مهاجرین افغان در معرض حملات تنیدی قرار دارند. به عنوان مثال، عده‌ای که صورتهایشان را پوشانده بودند با در دست داشتن چوب و چماق به تعدادی از خانه‌های مهاجرین افغان یورش بردند. و بدین سان واکنش در برابر مهاجرین از حوزه بحث و نظر فراتر رفت و وارد فاز خشونت فیزیکی شد که این حکایت از خشم و نارضایتی اقشار مختلف مردم ایران نسبت به حضور مهاجرین افغان در ایران دارد⁽¹⁹⁾. اما این مسأله با واکنشهای متفاوتی در داخل ایران روبرو شد. حدود 540 کنشگر با انتشار بیانیه‌ای حمایت خود را از مهاجرین افغان اعلام کردند. آنان تصریح کردند که عده‌ای با ایجاد حسابهای کاربری در شبکه‌های اجتماعی مطالبی خلاف واقع منتشر می‌کنند

در پی افزایش بسیار پررنگ تعداد مهاجرین افغان، بحران مهاجران غیر قانونی افغان در صدر توجه رسانه‌های ایرانی قرار گرفت. در این شرایط که جامعه ایرانی با اوضاع معیشتی بسیار سختی دست و پنجه نرم می‌کند، حضور پرتعداد مهاجرین می‌تواند پیامدهایی در حوزه‌های مختلف اجتماعی، اقتصادی، آموزشی و سیاسی ایران داشته باشد به گونه‌ای که برخی ریشه این مشکلات را به حضور مهاجران نسبت می‌دهند که این امر به بروز رفتارهای نژادپرستانه جامعه ایرانی در قبال مهاجرین منجر شده است. این تحولات مقامات ایران را بر آن داشته است تا سیاستهای اخراج مهاجران و اقداماتی از این قبیل را در پیش بگیرند. نظر به اینکه این مسأله یکی از مهمترین چالشهای کشور است، در داخل ایران هم با واکنشهای متفاوتی روبرو بوده است و برخی از این اقدام حمایت کرده‌اند و برخی دیگر این اقدامات را نپسندیده‌اند.

نخست: مهاجرت غیر قانونی و پیامدهای آن در داخل ایران

در شرایطی که ایران به خاطر تحریمهای آمریکا از اوضاع وخیم اقتصادی، افزایش تورم، بیکاری و دیگر مشکلات در بخشهای مختلف رنج می‌برد و سیاستهای حکومت نیز در نجات کشور از این بحران فزاینده ناکام مانده است، مهاجرین غیر قانونی افغان که تعداد آنها تا پایان سال 2022 میلادی بالغ بر 10 میلیون نفر بوده است⁽¹⁵⁾، بارگرانی بردوش ایران است. در نتیجه، اخیراً مسأله مهاجرین غیر قانونی به دغدغه

(15) وب سایت الجزيرة نت، المهاجرین الأفغان فی ایران، تداویعات اجتماعیة لأزمتهی السیاسة والاقتصاد، (27 دسامبر 2023م)،

تاریخ بازدید 29 دسامبر 2023م، <https://bit.ly/3S1NL7t>

(16) وب سایت روزنامه دنیای اقتصاد، واکنش به موج اخیر نژادپرستی، (14 اکتبر 2023م)، تاریخ بازدید نوامبر 2023م،

<https://bit.ly/49oCc0w>

(17) وب سایت MDEAST NEWS، ایران والمهاجرون الأفغان.. عندما يتحول العمل الإنساني إلى أزمة، (1 اکتبر 2023م)،

تاریخ بازدید 15 نوامبر 2023م، <https://bit.ly/3So9vek>

(18) وب سایت MDEAST NEWS، ایران والمهاجرون الأفغان.. عندما يتحول العمل الإنساني إلى أزمة، (1 اکتبر 2023م)،

تاریخ بازدید 22 نوامبر 2023م، <https://bit.ly/3So9vek>

(19) وب سایت برترین‌ها، حمله به خانه مهاجران افغان با چماق و چهره‌های پوشیده، (15 اکتبر 2023م)، تاریخ بازدید 26:

نوامبر 2023م، <https://bit.ly/3QIPBxT>

■ حوزه و مسأله فلسطین: مشروعیت داخلی و عملگرایی خارجی

رسانه در گزارش ماه اکتبر 2023 میلادی به اقدام حوزه مبنی بر بسیج کردن طلاب توجه نشان داد که برای اعزام روحانیون و طلاب به جبهه های جنگ فلسطین اعلام آمادگی کرده بود و فقط منتظر «اذن رهبری» بود. اما رهبر در این ماه (اواخر ماه نوامبر) تکلیف این مسأله را روشن کرد. او گفت که ایران نه قصد ویران کردن اسرائیل را دارد و نه اینکه آنها را به دریا می اندازد بلکه این فلسطینی ها هستند که باید درباره سرنوشت یهودیان تصمیم بگیرند. این سخنان رهبر حکایت از عقب نشینی عملگرایانه نخبگان حاکم ایران دارد تا خود را در معرض اتهام تأمین مالی حماس و کمک به جنگ غزه و یا دست داشتن در عملیات طوفان الاقصی قرار ندهد. در عین حال، برخی مراجع برای توجیه حمایتی ایران از حماس علیه اسرائیل، آن را «بسیجی» خواندند که اندیشه و راه بسیج را دنبال می کند. این درحالیست که برخی از مقامات سپاه پاسداران عملیات حماس را انتقام سلیمانی اعلام کردند و حماس بی درنگ این موضوع را تکذیب کرد. در اینجا بر آنیم تا این مسائل را با جزئیات بیشتر مورد بررسی قرار دهیم:

نخست: حوزه و فلسطین.. تقویت مشروعیت

حوزه و روحانیون از جنگ غزه برای تقویت مشروعیت خود در داخل و خارج بهره برداری کردند:
یک- در سطح داخلی: حوزه علمیه در ایران از همان ابتدای عملیات طوفان الاقصی و حملات اسرائیل به

و با ترویج رفتار و گفتمان نژاد پرستانه سعی دارند مهاجرین را علت مشکلات معیشتی و امنیتی ایران معرفی کنند. این کنشگران، نظام ایران را به خاطر ناتوانی در جلوگیری از بحرانهای مختلفی که کشور را در بر گرفته است مقصر می دانند. اما عده ای دیگر، با طرح مجلس شورای اسلامی مبنی بر ایجاد سازمان ملی اقامت مخالفت کردند و گفتند که این طرح بسیار هزینه بر است و کودکان مادر ایرانی را از حق تابعیت محروم می کند. بالاخره این طرح در مجلس به تصویب رسید ولی جزئیات آن برای بررسی به کمیسیون امور داخلی واگذار شد تا جنبه قانونی به خود بگیرد⁽²⁰⁾. اداره کل امور اتباع و مهاجرین اعلام کرده است که بر اساس طرح ساماندهی اتباع بیگانه، آنان باید از چهار منطقه و نواحی اطراف حرم مطهر شاه چراغ خارج شوند. این تصمیم بعد از آن صورت گرفت که حرم شاه چراغ مورد حمله تروریستی قرار گرفت و عاملان حمله نیز از اتباع بیگانه بودند⁽²¹⁾. وزیر کشور ایران تصریح کرد «دستگاه های جاسوسی دشمن بعد از ناامیدی در ایجاد اغتشاش، بر روی این موضوع کار می کنند»⁽²²⁾.

فرجام سخن:

با ادامه روند افزایش تعداد مهاجرین افغان در ایران و نیز افزایش تنشها و رقابتهای داخلی، حاکمیت ناچار برای مقابله با چنین مشکلی سیاستهایی را در پیش گرفت تا از یک طرف از تنشهای احتمالی و برخورد جامعه با آنها جلوگیری کند و از طرفی دیگر، از آنها در بخشهای اقتصادی مخصوصا بخشهایی که ادامه فعالیت آن به حضور نیروی کار اتباع وابسته است، بهره برداری کند. از جمله این سیاستهای دولت می توان به کنترل ورود مهاجرین به کشور و توزیع آنان در مناطق جغرافیایی، سرشماری آنان و تعیین معیارهایی برای پذیرش آنان جهت پاسداری از بافت جمعیتی کشور، ایجاد اردوگاههایی برای اقامت آنها و نظارت بیشتر بر اسناد هویتی آنان در مرزها اشاره کرد.

(20) موقع رادیو فردا، حمایت ۵۴۰ فعال مدنی و دانشگاهی ایران از «مهاجران و پناهندگان افغانستانی»، (

14 اکتبر 2023م)، تاریخ بازدید: 26 نوامبر 2023م، <https://bit.ly/3FMKySm>

(21) موقع همشهری ONLINE، اجرای طرح جدید برای اتباع خارجی حق سکونت در این مناطق از ایران را

ندارند، (26 اکتبر 2023م)، تاریخ بازدید: 27 نوامبر 2023م، <https://bit.ly/3Mp7pH1>

(22) موقع افغانستان اینترنشنال، وزیر داخله ایران: استخبارات دشمن، مسئول ستیز جامعه ایران با مهاجران افغان است،

(13 اکتبر 2023م)، تاریخ بازدید: 25 دسامبر 2023م، <https://bit.ly/3FMxtbs>

کرد، برای تسویه حسابهای داخلی نیز از همین مسأله استفاده کرد و تلاش نمود در مورد اهداف اپوزیسیون تردید ایجاد کند. به عنوان مثال، وقتی مولوی عبد الحمید درباره ضرورت حل و فصل اختلافات گفته بود که باید به یک راه حل برسیم که « مشکلات آنها را برطرف کند و هر کدام به حق خود برسند»⁽²⁵⁾، به طرفداری از اسرائیل متهم شد که حقوق اسرائیلی ها را مطالبه می کند. از این رو، روزنامه های نیمه رسمی ایران، وی را متهم کردند که طرفدار صلح ابراهیمی و پیرو کشورهای است که با اسرائیل مشغول عادی سازی روابط هستند! شایان ذکر است که مولوی عبد الحمید با موضعی که بعد از کشته شدن مهسا امینی در پیش گرفته، خواب را از چشمان حاکمیت ربوده است. او حمایت خود را از زنان، جوانان و همه اعتراض کنندگان اعلام کرد. این امر برای نظام گران تمام شد و تا امروز میان او و مسئولین نظام یک نوع تقابل وجود دارد. در نتیجه، حاکمیت، این فرصت را غنیمت شمرد تا عرصه را بر او تنگ کرده و او را در میان طرفدارانش به عنوان فردی که خواهان عادی سازی روابط با اسرائیل است، بدنام کند.

دوم: حماس و تفکر بسیجی

مقامات ایرانی درباره عملیات طوفان الاقصی اظهاراتی داشتند که همه آنها این عملیات را بخشی از راهبرد ایران در مقابله با غرب و اسرائیل معرفی کردند.

یک- مقابله با طرحهای غربی: برخی از روحانیون گفتند که طوفان الاقصی طرحهای آمریکا و غرب برای مهندسی کردن غرب آسیا را بر باد داد. امام

غزه تلاش کرد از این جنگ برای تقویت مشروعیت داخلی و اثبات گفتمان خود بهره برداری کند. گفتی است که حوزه همواره از سقوط اخلاقی غرب و تکیه بر فلسفه مادی گرایی دم زده است که خشونت و وحشیگری غریبها در مقابل دیگری و مخصوصا در مقابل فلسطینی ها نتیجه همین سقوط اخلاقی و مادی گرایی آنهاست. رهبر در این ماه (اواخر نوامبر 2023 میلادی) این مقوله را تکرار کرد و گفت: « وحشی گری رژیم صهیونیستی در جنایت علیه مردم غزه، نه تنها این رژیم را بی آبرو کرد بلکه آمریکا و اروپا و همچنین فرهنگ و تمدن غرب را نیز بی آبرو ساخت»⁽²³⁾. وی همچنین درباره موضع غریبها در توجیه جنایات اسرائیل با عنوان «دفاع از خود» گفت: « آیا کشتن پنج هزار کودک با بمبهای فسفوری دفاع از خود است؟! این همان فرهنگ غرب است که رسوا شده است. اما نکته مهمتر در سخنان خامنه ای، عقب نشینی او از به دریا انداختن اسرائیل بود. او تأکید کرد که ایران کسی را به دریا نمی اندازد. او در این سخنان خود راه حل را به ملت فلسطین و دولت منتخب فلسطینی واگذار کرد!.

برخی از صاحب نظران، این اظهارات خامنه ای را از باب مصلحت گرایی سیاسی / تقیه مذهبی دانستند؛ زیرا پیش از این بسیاری از مقامات رسمی ایران از یکسان کردن اسرائیل با خاک سخن گفته بودند. به عنوان مثال، حسین سلامی فرمانده سپاه پاسداران در سال 2018 میلادی و در پاسخ به مقامات اسرائیل گفته بود: « شنا کردن در دریای مدیترانه را تمرین کند؛ زیرا هیچ راهی جز به دریا ریختن در مقابلتان نیست»⁽²⁴⁾. **دو- در سطح خارجی:** نخبگان دینی حاکم که از جنگ غزه برای تردید در الگوی فرهنگ غربی بهره برداری

(23) خبرگزاری ایسنا، رهبر انقلاب: طوفان الاقصی ادامه پیدا کند جدول سیاستهای آمریکا در منطقه محو خواهد شد، 29 نوامبر 2023م (تاریخ بازدید: 20 دسامبر 2023م). <https://bit.ly/3vq0l7n>

(24) خبرگزاری ایرنا، آیا رهبر معظم انقلاب خواستار به دریا ریختن یهودیان شده بود؟، 30 نوامبر 2023م (تاریخ بازدید:

29 دسامبر 2023م). <https://bit.ly/48fj58q>

(25) خبرگزاری خبر آنلاین، مولوی عبد الحمید برای اسرائیل حق قائل است / این سخن درباره یک رژیم غاصب بسیار عجیب است / او طرفدار طرفدار پیمان ابراهیم است!، 04 دسامبر 2023م (تاریخ بازدید: 30 دسامبر 2023م).

عرب در عراق و لبنان و یمن و شیعیان غیر عرب در ایران. شیعیان توانستند این دوگانه را در منطقه ایجاد کنند یعنی دوگانه مقاومت و تسلیم در برابر سرسپردگی در مقابل قلدی آمریکا! و این کمک کردن، به ایجاد هسته های بسیجی ختم می شود که در راستای اهداف راهبردی و ایدئولوژیک ایران فعالیت می کنند.

فرجام سخن:

نخبگان دینی ایران با استفاده از گفتمان دینی از جنگ غزه برای حمله به غرب، فرهنگ و فلسفه مادی غرب بهره برداری کردند تا درستی گفتمان ضد غربی را ثابت کنند؛ همان گفتمانی که ایران در طول سالیان گذشته آن را ترویج کرده است. در عین حال، نخبگان دینی ایران این جنگ را برای تخریب اپوزیسیون داخلی و دشمنان خارجی نیز به کار گرفته است. اما آنچه جای تأمل دارد سخنان رهبر است که گفت بیشترین کمک را شیعیان عرب و غیر عرب به فلسطینیان کرده اند. در همین راستا، سپاه پاسداران اعلام کرد که عملیات طوفان الاقصی در انتقام کشته شدن قاسم سلیمانی صورت گرفت. اما وقتی حماس بی درنگ این اظهارات را رد کرد، سپاه پاسداران نیز برای اینکه حماس در فضای سنی اش در تنگنا قرار نگیرد، از اظهارات پیشین خود عقب نشینی کرد. اما در عین حال، روحانیون ایران حماس را ثمره تفکر بسیجی می دانند. این بدان معناست که عقب نشینی سپاه از اظهارات خود یک عقب نشینی تاکتیکی بود تا حماس را از تنگنایی که در آن قرار داده، نجات دهد.

جمعه اصفهان در توجیه اینکه عملیات طوفان الاقصی بخشی از راهبرد ایران است می گوید: « این طوفان هر چند که علیه رژیم صهیونیستی به راه افتاده است اما در راستای مقابله با ایالات متحده است که برای منطقه غرب آسیا خوابهای پریشان دیده بود و این خوابها هرگز به واقعیت نخواهند پیوست»⁽²⁶⁾.

دو- در پاسخ به ترور سلیمانی: برخی دیگر از مقامات ایرانی گفتند که عملیات طوفان الاقصی در چارچوب انتقام سلیمانی صورت گرفته است. رمضان شریف سخنگوی سپاه پاسداران گفت که عملیات طوفان الاقصی بخشی از انتقام ترور سلیمانی بود. اما حماس بی درنگ در بیانیه ای این اظهارات را تکذیب کرد و اعلام کرد که طوفان الاقصی در پاسخ به « اشغالگری و ادامه تخاصم با مردم و اماکن مقدس ماست»⁽²⁷⁾. به نظر می رسد که مقامات ایران دریافتند که اظهارات سخنگوی سپاه پاسداران حماس را زیر فشار گذاشت. از این رو، حسین سلامی فرمانده سپاه پاسداران شخصا اعلام کرد که عملیات طوفان الاقصی یک اقدام کاملاً فلسطینی است و در انتقام ترور قاسم سلیمانی صورت نگرفته است.

سه - فرهنگ بسیجی: برخی دیگر، حماس را ثمره تفکر بسیجی عنوان کردند. آیت الله علم الهدی اظهار داشت: « امروز حماس به عنوان بخشی از جبهه مقاومت، پیرو اندیشه بسیجی است که اسرائیل را به این وضعیت دچار کرده است»⁽²⁸⁾. این اظهارات، به سخنان خامنه ای نزدیک است که در گردهمایی نیروهای بسیج عنوان کرد و گفت که شیعیان به فلسطین کمک می کنند، شیعیان

(26) وب سایت دیدبان ایران، امام جمعه اصفهان: عملیات آمریکا زدایی ادامه خواهد داشت، 01 دسامبر 2023م (تاریخ

بازدید: 29 دسامبر 2023م). <https://bit.ly/3vpQfn1>

(27) وب سایت الجزیره نت، قائد الحرس الثوری ایرانی: عملیة طوفان الأقصی فلسطینیة بالكامل، 28 دسامبر 2023م

(تاریخ بازدید: 30 دسامبر 2023م). <https://bit.ly/3GZzX7d>. ر. ک: الشرق الأوسط: «الحرس الثوری» یعدُّ «طوفان

الأقصی» جزءاً من الانتقام لسلیمانی... و«حماس» تنفی، 27 دسامبر 2023م، <https://bit.ly/3vf8bAR>

(28) خبرگزاری خبر آنلاین، علم الهدی: بسیج به زودی کره زمین را فرا می گیرد/ ایران فرهنگ بسیجی را به دنیا صادر کرد،

24 نوامبر 2023م (تاریخ بازدید 27 دسامبر 2023م). <https://bit.ly/3H2kxip>

مناسبات ایران با جهان عرب

مناسبات ایران با برخی کشورهای جهان عرب مانند کشورهای خلیج عربی، عراق و سوریه تحولات مهمی را شاهد بود؛ به ویژه بعد از اینکه روسیه بر ضرورت ارجاع مسأله جزایر سه گانه اماراتی به دادگاه بین المللی و حل و فصل این مناقشه بر اساس قوانین بین المللی تأکید کرد. شبه نظامیان مورد حمایت ایران نیز حملات خود به اهداف آمریکایی در عراق را ادامه دادند. از دیگر تحولات، می توان به کشته شدن فرمانده سپاه پاسداران در سوریه و بازگشت تنش در مرزهای سوریه با اردن اشاره کرد. این تحولات با عناوین زیر مورد بررسی قرار خواهند گرفت:

- درک ایران نسبت به روابط کشورهای خلیج با قدرتهای بزرگ
- حملات شبه نظامیان به اهداف آمریکایی، بار دیگر تنش را به عراق بازگرداند.
- پیامدهای ادامه جنگ غزه بر اوضاع سوریه

■ درک ایران نسبت به روابط کشورهای خلیج و قدرتهای بزرگ

رهیافت روابط کشورهای خلیج و ایران بستگی به طرف سوم یعنی قدرتهای بزرگ دارد و در عین حال نمی توان مسائل دوجانبه را همچون مسائل دسته جمعی در نظر گرفت. این پیچیدگیها در مسائل متعددی همواره خود را نشان می دهد. آشکارترین مورد آن، در ماه دسامبر در دو رخداد دیپلماتیک بود. اولین رخداد، نشست سه جانبه در یکن برای پیگیری توافق عربستان سعودی و ایران و دومین مورد نیز، ششمین نشست مجمع همکاری عرب و روسیه در مراکش بود که به مسأله اشغال جزایر سه گانه اماراتی توسط ایران پرداخت و واکنشهای متفاوت ایرانیان درباره روابط این کشور با روسیه و چین را در پی داشت.

نخست: پیشنهاد چین در اولین نشست سه جانبه مبنی تقویت آشتی عربستان سعودی و ایران

شهر یکن پایتخت چین در اواسط دسامبر 2023 میلادی میزبان اولین نشست سه جانبه مشترک ایران، عربستان سعودی و چین به ریاست دانگ لی معاون وزیر خارجه چین، ولید بن عبد الکریم الخریجی معاون وزیر خارجه عربستان سعودی و علی باقری کنی معاون سیاسی وزیر خارجه ایران بود. طرف چینی اعلام کرد که آماده است همچنان نقش سازنده خود را ادامه دهد و از گامهای تهران و ریاض برای تقویت روابط حمایت می کند. وزیر خارجه چین برای بهبود روابط تهران و ریاض سه پیشنهاد به شرح زیر ارائه کرد⁽¹⁾:

یک- پایبندی به انتخاب استراتژیک آشتی دو کشور و عدم تزلزل بخشی به آن.

دو- ارتقای پیش از پیش روند بهبود روابط با گسترش حجم تبادلات در زمینه های اقتصاد، تجارت، امنیت و مبادلات و فرهنگی.

سه - حذف مداخلات خارجی؛ به گونه ای که خاورمیانه دیگر عرصه منازعات ژئوپلیتیک قدرتهای بزرگ قرار نگیرد.

برگزاری این نشست در چین و تحت نظارت این کشور، حکایت از آن دارد که اجرای بندهای مختلف این

(1) خبرگزاری تسنیم، 3 پیشنهاد وزیر خارجه چین به ایران و عربستان، (16.12.2023م)، تاریخ بازدید 02 ژانویه 2024م،

پیش، در نشست کشورهای خلیج و چین در قبال این مسأله همین موضع را داشت و ایرانی‌ها از آنچه جفای چین و روسیه خوانند در شگفت شدند و درصد تفسیر و توجیه آن بر آمدند.

ایرانیها بر این باورند که چون رابطه ایران با قدرتهای بزرگ محدود است، مجبور است با مسکو از موضع ضعیف وارد تعامل شود. بیش از اینکه مسکو به تهران نیاز داشته باشد، تهران به همراهی مسکو نیاز دارد. در صورتیکه کشورهای عربی به خاطر تنوعی که در روابط خود دارند شانسی بیشتری برای چانه زنی برای تأمین منافع خود دارند⁽²⁾. همین مسأله در مورد روابط با چین نیز صدق می‌کند. هر دو طرف می‌دانند که ایران در سایه روابط تنش آلود با غرب، گزینه‌های چندانی ندارد؛ از این رو، به اعتراضات و انتقادات ایران به اینگونه مسائل نیز چندان اهمیتی نمی‌دهند.

فرجام سخن:

واکنشهای تند ایرانی‌ها در قبال موضع روسیه و چین در مورد مسأله جزایر اشغالی اماراتی، ناشی از نگاه یک جانبه آنان به روابط بین الملل است که می‌خواهند مواضع کشورهای همپیمان کاملاً با مواضع کشورشان در یک راستا باشد. واقعیت این است که چنین تصویری در سیاست بین الملل بی‌معناست، زیرا هر کشوری با توجه به منافع و محاسبات خود، موضعش را تعیین می‌کند. با توجه به نتایج مثبتی که توافق پکن میان عربستان سعودی و ایران برای هر سه طرف ایرانی، سعودی و چینی به همراه داشت، ایران باید همین رهیافت را در مورد مسائل اختلافی با کشورهای همسایه و از جمله درباره جزایر سه گانه در پیش بگیرد؛ به ویژه اینکه طرف اماراتی همواره بر رجوع به حقوق بین الملل و راههای مسالمت آمیز تأکید کرده است. اما رفتار خصمانه ایران، ثمره ای جز ناسازگاری با همپیمانان برای این کشور به همراه نداشته است.

توافقنامه برای این کشور از اهمیت بالایی برخوردار است و در این مورد دلایل چندی وجود دارد که مهمترین آنها عبارتند از: منافع اقتصادی چین با دو طرف توافق و به طور کل با منطقه عربی و اسلامی که موقعیت ژئوپلیتیک آن برای طرح چینی کمربند و جاده از اهمیت خاصی برخوردار است. همچنین، به ثمر نشستن این توافق به این معناست که چین برای ایفای نقش میانجی مورد اعتماد در مدیریت بحرانهای بین المللی از ظرفیت دیپلماتیک بالایی برخوردار است. از سویی دیگر، هدف نهایی پیشنهادهای چین همانا مقابله با نفوذ قدرتهای بزرگ و در رأس آنها ایالات متحده است و این، صرف نظر از اینکه چه قدرتی خلاً آمریکا را پر کند، یک دستاورد بزرگ برای چین محسوب می‌شود.

دوم: خشم ایران از حمایت روسیه از امارات در مسأله جزایر سه گانه

در بیانیه پایانی ششمین مجمع همکاری عرب و روسیه که در 20 دسامبر 2023 میلادی در مراکش برگزار شد، از موضع امارات متحده عربی در مورد جزایر سه گانه اماراتی که در اشغال ایران قرار دارند حمایت شد. به دنبال آن، مقامات ایرانی با ادبیات تنیدی روسیه را به باد انتقاد گرفتند. روزنامه‌ها و پایگاههای خبری نیز با انتشار مقالاتی موضع روسیه و چین در حمایت از موضع کشورهای عربی در مورد جزایر مورد مناقشه را محکوم کردند و از دولت خواستند با این دو کشور بر اساس اصل مقابله به مثل تعامل کند.

مسأله پارادوکسیکال اینجاست که ایران در جریان جنگ اوکراین، تمام قد از روسیه حمایت کرد و در این راه انتقادات تند غربیها و نیز توقف مذاکرات برجامی را نیز به جان خرید. ایران و نخبگان ایرانی انتظار دارند که مسکو نیز در چارچوب ائتلاف راهبردی که با تهران دارد در مسائل اختلافی حمایت خود را از همه مواضع تهران داشته باشد. اما روسیه که با بیانیه پایانی مجمع همکاری عرب و روسیه همراهی کرد، بار دیگر موضع خود را که شش ماه قبل در بیانیه مشترک کشورهای خلیج و روسیه ابراز کرده و خشم ایرانیان را برانگیخته بود، تأیید کرد. همچنین، چین نیز یک سال

(2) وب سایت انتخاب، محبعلی: روسها با صدور این بیانیه ها در مورد جزایر سه گانه به دنبال بده بستان با اعراب هستند،

(2023 12.21 م)، تاریخ بازدید 02 ژانویه 2024 م، <http://tinyurl.com/mr2h4ukz>

■ حملات شبه نظامیان به اهداف آمریکایی در عراق، بار دیگر تنش آفرین شد

ایران در عراق است؛ به ویژه در زمانیکه گروههای شبه نظامی حملات خود به اهداف آمریکایی اعم از اماکن دیپلماتیک، پایگاهها و تجهیزات نظامی آمریکایی را شدت بخشیده اند. و به دلیل حمایت آمریکا از حملات سنگین اسرائیل به غزه، سطح تنشها با واشنگتن و تل آویو افزایش یافته است. ایران می خواهد در این شرایط این پیام را به ایالات متحده و اسرائیل بفرستد که نفوذ منطقه ای این کشور به حدی است که می تواند تنشها علیه آمریکا و اسرائیل را افزایش دهد. و اگر واشنگتن و تل آویو همچنان به تلاشهای خود علیه محور مقاومت ادامه دهند، گزینه افزایش دامنه تنشها همچنان روی میز است. علاوه بر اینها، هماهنگی با فرماندهان گروههای شبه نظامی در عراق در چارچوب نشان دادن وحدت مناطق نفوذ، از دیگر اهداف این سفر بوده است.

دوم: حملات آمریکا به پایگاههای شبه نظامیان در عراق

در پاسخ به حملات پیاپی شبه نظامیان مورد حمایت ایران علیه اهداف آمریکایی که آخرین مورد آن، حملات حزب الله عراق به پایگاه هوایی اربیل بود و به زخمی شدن سه سرباز آمریکایی انجامید که حال یکی از آنان وخیم گزارش شده است، ارتش آمریکا در بیست و ششم دسامبر 2023 میلادی، سه پایگاه شبه نظامیان مورد حمایت ایران در عراق را مورد حمله قرار داد که در نتیجه آن یک شبه نظامی کشته و چند تن دیگر زخمی شدند. گفتنی است که از زمان آغاز جنگ غزه، این دومین حمله آمریکا به مواضع شبه نظامیان در عراق است و حمله نخست آمریکا به مواضع شبه نظامیان مورد حمایت ایران در 23 نوامبر 2023 میلادی صورت گرفت که به کشته و زخمی شدن عده ای از آنان انجامید. طبق اعلام واشنگتن، از زمان آغاز جنگ غزه تا 26 دسامبر 2023 میلادی، حدود 103 حمله علیه

در پی توافق عربستان سعودی و ایران، عراق نیز در سال 2023 میلادی یک مرحله آرامش نسبی را تجربه کرد. اما این آرامش دیری نپایید و با شعله ور شدن جنگ غزه، عراق نیز بار دیگر درگیر تنش شد. شبه نظامیان مسلح مورد حمایت ایران به اهداف آمریکا در عراق حملاتی را انجام دادند؛ تا بدینوسیله آمریکا را از حمایت نظامی به اسرائیل بازدارند. در مقابل، آمریکا نیز در اقدامی که مصداق کامل نقض تمامیت سرزمینی و حاکمیت عراق است مواضع استقرار این شبه نظامیان را هدف قرار داد. در اینجا به مهمترین تحولات عراق در ماه نوامبر و دسامبر 2023 میلادی نگاهی خواهیم داشت:

نخست: سفر باقری به عراق و تشدید تنش شبه نظامیان علیه اهداف آمریکایی

سردار سرلشکر محمد باقری رئیس ستاد کل نیروهای مسلح ایران طی روزهای 3 تا 5 دسامبر 2023 میلادی به عراق سفر کرد. او در این سفر با محمد عباسی وزیر دفاع، عبد الامیر الشمیری وزیر کشور و عبد الامیر یار الله رئیس ستاد کل ارتش عراق دیدار و گفتگو کرد. او هدف سفر خود را « بررسی زمینه های توسعه روابط نظامی میان دو کشور همسایه » عنوان کرد (3).

این سفر در زمانی صورت می گیرد که خاورمیانه در صدر تنشهای بین المللی جای گرفته است و با ورود بازوهای نیابتی ایران در مناطق نفوذ به خطوط درگیری، نگرانیها و هشدارها درباره پیامد تبدیل جنگ غزه به یک جنگ منطقه ای بالا گرفته است، از این رو، این سفر از اهمیت خاصی برخوردار است. لذا، می توان گفت اهداف واقعی این سفر همانا تقویت نفوذ

(3) خبرگزاری فارس، سرلشکر باقری در بدو ورود به عراق: هدف از این سفر بررسی زمینه های توسعه روابط نظامی

دوجانبه است، (۱۴۰۲-۹-۱۱)، تاریخ بازدید: 2 دسامبر 2024، <https://tinyurl.com/2s3ze2v7>

است که اداره بایدن تل آویو را تحت فشار قرار دهد که به حملات خود علیه مواضع شبه نظامیان ایران در سوریه پایان دهد. علاوه بر اینها، ایران در تلاش است تا جایگاه خود را به عنوان رهبر آنچه محور مقاومت می خواند را تقویت کند و بر این باور است که همراهی ایران با مقاومت فلسطین، جایگاه ایران در میان ملت های منطقه را تقویت می کند.

سوم: موضع دولت عراق در قبال حملات علیه اهداف آمریکایی

دولت عراق به ریاست محمد شیاع السودانی بارها و بارها مخالفت خود را با هرگونه حمله به اهداف آمریکایی اعلام کرده و به دستگهای امنیتی دستور داده است تا گروهها و افراد مسلحی که در این حملات دست دارند را مورد پیگرد قرار داده و به دست عدالت بسپارد. دولت عراق همچنین از نیروهای نظامی خواسته است تا برای پاسداری از امنیت کشور آمادگی کامل داشته باشند. دولت السودانی حملات علیه اماکن دیپلماتیک خارجی را جنایت و اقدام تروریستی خوانده است. از این رو، بسیاری از رسانه ها به این مطلب اشاره کردند که دولت عراق با استقبال از باقری این پیام را به تهران مخابره می کند که باید گروههای شبه نظامی را برای توقف حملات علیه اهداف آمریکایی تحت فشار قرار دهد (6)؛ به ویژه اینکه سفر باقری در زمانی صورت گرفت که گروههای شبه نظامی حملات علیه اهداف نظامی آمریکا را از سرگرفته بودند؛ اقدامی که منافع مشترک دولت سودانی با واشنگتن از جمله منافع امنیتی و اقتصادی و نیز معافیتها برای خرید برق ایران را تهدید می کند. در عین حال، دولت عراق حملات آمریکا در خاک این کشور را نیز محکوم کرد و آن را « یک اقدام خصمانه و

مواضع نیروهای آمریکایی در عراق و سوریه صورت گرفته است (4).

در واقع، آمریکا با این حملات تلافی جویانه در خاک عراق پیامهای بازدارنده ای به ایران و شبه نظامیان آن ارسال کرد و امکان تغییر رویکرد آمریکا از سوریه به عراق را نیز مطرح کرد. گفتنی است که پیش از این آمریکا برای ارسال پیامهای بازدارنده به ایران، به مواضع شبه نظامیان در سوریه حملاتی انجام می داد. حدود 2500 سرباز آمریکایی در قالب تلاشهای ایالات متحده برای جلوگیری از بازگشت مجدد گروهک تروریستی داعش در عراق حضور دارند. واشنگتن و دیگران این نکته را خوب می دانند که هدف اصلی ایران از تنش آفرینی ها علیه اهداف آمریکایی در عراق در راستای فشار بر واشنگتن و تل آویو برای توقف جنگ غزه نیست بلکه برای این است که واشنگتن تحت فشار قرار دهد تا نیروهای خود را از عراق خارج کند. در واقع، ایران تلاش دارد با این تنش آفرینی ها افکار عمومی آمریکا را نسبت به سلامت و امنیت سربازان آمریکایی در عراق حساس سازد تا از اداره بایدن بخواهند که آنها را از عراق خارج کند. این هدف ایران، در سخنان یکی از چهره های عراقی نزدیک به ایران به وضوح خود را نشان داد. هادی العامری رهبر سازمان بدر خواستار خروج فوری نیروهای ائتلاف بین الملل و نیروهای آمریکایی از عراق شد تا حاکمیت ملی عراق تحقق یابد (5).

از دیگر اهداف تهران این است که کارتهای چانه زنی خود را تقویت کند و با به رخ کشیدن قدرت نفوذ منطقه ای خود واشنگتن را وادار سازد که در مذاکرات هسته ای کوتاه بیاید و اموال توقیف شده ایران را که در این شرایط سخت ناشی از تحریمهای آمریکا به شدت مورد نیاز است، آزاد کند. همچنین تهران در صد

(4) وب سایت شبکه الحرة، بیان من مجلس الأمن القومي الأمريكي بشأن الضربات الجوية في العراق، (26 دسامبر 2023م)، تاریخ بازدید: 1 ژانویه 2024م، <https://2h.ae/yjvn>

(5) وب سایت روزنامه الجريدة، العامري يدعو لخروج الأميركيين فوراً، (12 دسامبر 2023م)، تاریخ بازدید: 1 ژانویه 2024م، <https://2h.ae/ahPN>

(6) وب سایت روزنامه العرب، رئيس الأركان الإيراني في بغداد للمساومة بملف الميليشيات المستهدفة للقوات الأميركية، (04 دسامبر 2023م)، تاریخ بازدید: 1 ژانویه 2024م، <https://2h.ae/jfbm>

تأثیر قرار دهد؛ به ویژه اینکه شبه نظامیان همچنان در دستگاه‌های تصمیم ساز عراق نفوذ دارند.

■ پیامدهای ادامه جنگ غزه بر اوضاع سوریه

پرونده سوریه در ماه‌های پایانی سال 2023 میلادی تحولات مهمی را در زمینه نقش ایران و حوزه‌های نفوذ این کشور در خود دارد. از مهمترین این تحولات می‌توان به نگرانی‌های دوباره اردن از اقدامات تجاوزکارانه در مرزهای این کشور با سوریه و ارتباط شبه نظامیان ایرانی با این تنش آفرینی‌ها اشاره کرد که از حد یک بحران قاچاق فراتر رفته و به اقداماتی همچون درگیری‌های مستقیم مرزی رسیده است. از دیگر تحولات می‌توان به حملات فزاینده اسرائیل اشاره کرد که از نظر نوع هدف و پیامدهای حملات، متفاوت از قبل به نظر می‌رسد. همه این تحولات در شرایطی رخ می‌دهد که فضای منطقه‌ای به خاطر ادامه جنگ در غزه متشنج است و طرف‌ها به تبادل پیام‌های سیاسی و نظامی ادامه می‌دهند؛ در یک سو آمریکا و اسرائیل و در دیگر سو، ایران از طریق بازوهای نیابتی و شبه نظامیانی که در چندین کشور منطقه دارد، به تبادل آتش می‌پردازند.

نخست: افزایش مجدد تنش‌ها در مناطق مرزی سوریه و اردن

بحرانی که اردن در طول مرزهای شمالی خود با سوریه با آن دست به گریبان است، بار دیگر شعله ور شده و نسبت به گذشته یک سیر افزایشی به خود گرفته است. این بحران که در گذشته به عملیات قاچاق مواد مخدر و قرصهای «کپتاگن» خلاصه می‌شد، اکنون در قالب عملیات عبور و مرور و قاچاق سلاح، مهمات و مواد منفجره خودنمایی می‌کند⁽⁷⁾. این تحولات در زمانی رخ می‌دهد که اوضاع ناآرام منطقه‌ای و تنش‌های امنیتی و سیاسی ناشی از جنگ اخیر غزه بسیاری از کشورهای

غیرسازنده خواند که با منافع مشترک طولانی مدت، گسترش امنیت و ثبات در تضاد است و سیاست‌های اعلام شده آمریکا مبنی بر تقویت روابط با عراق، را به مخاطره می‌اندازد»⁽⁷⁾.

اما ظاهراً، تلاش‌های عراق در جلوگیری از حملات شبه نظامیان مسلح به جایی نرسیده و دولت بغداد در کنترل اوضاع امنیتی عراق ناکام مانده است. و بار دیگر چالشی به نام سلاح کنترل نشده فراروی دولت و تصمیمات امنیتی داخلی و خارجی این کشور قد علم کرده است. و این یعنی دولت عراق ابزارهای تأثیرگذاری و اهرم‌های فشار و تسلط بر تصمیمات امنیتی را از کف داده است. زیرا گروه‌های مسلح از همان ابتدای جنگ غزه اعلام کردند که اگر واشنگتن در این جنگ از اسرائیل حمایت نظامی کند، آنان نیز به اهداف آمریکا در عراق حمله خواهند کرد. و این کار را نیز کردند و با ادامه این حملات به اهداف آمریکایی از تصمیمات امنیتی دولت نیز سرپیچی کردند.

فرجام سخن:

پرواضح است مستمسک شبه نظامیان برای حمله به اهداف آمریکایی که همان فشار بر واشنگتن است تا آن نیز تل آویو را برای توقف جنگ غزه تحت فشار قرار دهد، صرفاً یک بهانه است و برای هیچ کسی قابل پذیرش نیست. زیرا سپاه قدس ایران راه غزه و قدس را به خوبی می‌داند. بلکه هدف اصلی تحت فشار قرار دادن آمریکا برای خروج نیروهایش از عراق است. در عین حال، این حملات شبه نظامیان این پیام را نیز مخابره می‌کند که پیامدهای جنگ غزه می‌تواند به گسترش دامنه این جنگ منجر شود. اما نکته‌ای که نباید مورد غفلت قرار گیرد این است که تنش آفرینی‌های شبه نظامیان می‌تواند تمایل شرکای منطقه‌ای عراق برای ورود به روابط گسترده اقتصادی، سرمایه‌گذاری و تجاری‌انگونه که مورد نظر عراق است را تحت

(7) صفحه دفتر اطلاع رسانی نخست وزیر عراق در شبکه ایکس، تاریخ بازدید: 1 ژانویه 2024م، <https://2h.ae/Augg>

(8) ایندیپندنت فارسی، نقش گروه‌های مسلح وابسته به رژیم ایران در قاچاق مواد مخدر از سوریه به اردن، 28 آذر

1402 ه.ش، تاریخ بازدید: 03 ژانویه 2024م، <https://bit.ly/48mZH9z>.

زمانی واضح تر شد که تل آویو بعد از کشتن موسوی در روزهای 28 و 29 دسامبر 2023 میلادی دست به حملات گسترده ای در شهر بوکمال در شرق سوریه زد که تعدادی از فرماندهان ایرانی و همچنین پایگاههای سپاه پاسداران را هدف قرار داد.

تهران از 7 اکتبر 2023 میلادی تمام تلاش خود را به کار بست تا با استفاده از جنگ غزه، ضمن افزایش فشار بر اسرائیل و ایالات متحده، جایگاه خود در منطقه عربی از عراق گرفته تا یمن، سوریه و لبنان تقویت کند تا با برهم زدن قاعده بازی، یک قاعده تازه ای بر اساس منافع راهبردی خود در منطقه تعریف کند. ایران در صدد است تا روند عادی سازی روابط کشورهای عربی و اسرائیل را متوقف کند و ایالات متحده را برای خارج کردن نیروهایش از سوریه و عراق تحت فشار قرار دهد. همچنین ایران، ضمن تقویت نفوذ خود در منطقه تلاش دارد از طریق حوثی های یمن، حرکت کشتیرانی در آبهای بین المللی و منطقه ای را مختل سازد.

لذا، در سایه راهبردی که ایران از ابتدای جنگ کنونی در پیش گرفته است و در سایه واکنش اسرائیل در کشتن یک مقام رده بالای نظامی ایران، می توان گفت که بی تردید این حادثه بر هماهنگی میان شبه نظامیان گوناگون مورد حمایت ایران مخصوصاً در سوریه تأثیر خواهد گذاشت و مدیریت عملیات امداد و لجستیک از ایران به سوریه و لبنان را هرچند به طور موقت، دچار اختلال خواهد کرد.

حال، درباره پاسخ احتمالی ایران به ترور موسوی گمانه زنی های متفاوتی وجود دارد. همچنین درباره اقدام تهران برای جلوگیری از تکرار این عملیات در آینده مخصوصاً در سایه راهبرد اسرائیل مبنی بر تضعیف منظومه بازدارندگی ایران نیز سؤالات زیادی مطرح است. گفتنی است اسرائیل تلاش دارد با حملات پیاپی به گروههای نیابتی و شبه نظامیان مورد حمایت ایران در منطقه و از میان برداشتن فرماندهان حماس و حزب الله که مسئولیت هماهنگی با ایران را در سوریه و عراق بر عهده دارند، منظومه بازدارندگی

منطقه و از جمله اردن را تحت تأثیر قرار داده است. در این زمینه می توان به تجمع و تحصن هزاران عراقی در کنار مرزهای اردن تحت شعار حمایت از غزه و نیز اقدام برخی طرفهای مرتبط با ایران و جنبش «حماس» اشاره کرد که به بهانه همدردی و همبستگی با مردم غزه، سعی در تحریک مردم اردن دارند.

این اقدامات نشان می دهد که تحولاتی که در مرزهای شمالی اردن به وقوع می پیوندد با هدف فرسایش نیروها و امکانات نظامی اردن صورت می گیرد تا این کشور را درگیر عملیات پیاپی فرسایشی در مناطق مرزی با سوریه کند. این تلاشها در واقع تلاش تازه ای است که ثبات اردن را نشانه گرفته است. این جمعیتی که در مرزهای اردن تحصن و تجمع کرده اند قصد دارند با استفاده از حوادث غزه، به خاک اردن نفوذ کنند. هدف اصلی آنها این است که با استفاده از فشار داخلی که دولت اردن را درگیر نموده، به ناآرامیها و فتنه ها دامن بزنند.

دوم: کشته شدن رضی موسوی و پیامهای این حمله اسرائیل در سوریه

سپاه پاسداران ایران در 25 دسامبر 2023 میلادی اعلام کرد که رضی موسوی⁽⁹⁾ معروف به «سید رضی»، در حمله اسرائیل به منطقه زبیبیه در نزدیکی دمشق کشته شده است. موسوی در دستگاه نظامی ایران یک مقام رده بالا به شمار می رفت. او ریاست سازمان امداد و پشتیبانی یعنی همان یگان 2250 سپاه قدس ایران را بر عهده داشت و مسئول رده بالای نظامی ایران در سوریه بود که عملیات انتقال سلاح و مهمات ایرانی را از طریق سوریه به لبنان تسهیل می کرد.

این حمله اسرائیل چندین پیام برای چندین طرف داشت. از جمله اینکه، این حمله در چارچوب عملیات فرسایشی و حذف فرماندهانی صورت گرفت که قبلاً در قاچاق سلاح برای ناامن کردن اسرائیل مانند عملیات اکتبر 2023 غزه، نقش داشتند. این پیام

(9) خبرگزاری مهر، شهادت سردار سید رضی موسوی از مستشاران نظامی قدیمی سپاه در سوریه، (04 دی 1402 ه.ش).

فرجام سخن:

به نظر می‌رسد که در سال 2024 میلادی نیز همچون سال گذشته، شاهد ادامه رقابت و تضاد منافع ایران و اسرائیل در خاک سوریه باشیم. اردن همچنان با تهدیدهای محور ایرانی و تجاوزات مرزی این محور و عملیات سازمان یافته مواد مخدری که این محور در آن دست دارد، دست و پنجه نرم می‌کند و هر از چند گاهی در مرزهای اردن با سوریه درگیریهای خونینی با گروههای محور ایرانی و قاچاقیان این محور رخ می‌

آید. ایران را تضعیف کند. از لحاظ تئوری، واکنش ایران که در قالب تهدیدها و رجزخوانی‌های سران کشور بروز کرد، چیزی دور از انتظار نبود. اما در عمل، انتظار می‌رود که ایران به این اقدام اسرائیل پاسخ دهد. و احتمالاً ایران بدون اینکه خطر ورود به جنگ مستقیم را به جان بخرد، نه در قالب عملیات نظامی متعارف بلکه از طریق گروههای نظامی نیابتی در سوریه، عراق، لبنان و یا یمن پاسخ خواهد گفت.

اخبار رسانه

رسانه چاپ دوم کتاب « رقابت ایران با عربستان سعودی بعد از سال 2011 میلادی» را منتشر کرده است.

دهد. عملیات جنگ افروزان تل آویو در خاک سوریه که اخیراً به کشته شدن مهمترین فرمانده ایرانی در سوریه انجامید، از این واقعیت حکایت دارد که در مرحله پیش رو، درگیری ایران و اسرائیل شدت بیشتری خواهد گرفت و طرفین تلاش می کنند تا ضربات امنیتی بر یکدیگر وارد کنند. تهران تلاش می کند در مرحله پیش رو توسط گروههای شبه نظامی خود در سوریه، لبنان و عراق به تنش آفرینی روی آورد و در مقابل، اسرائیل نیز در صدد است فرماندهان رده بالای شبه نظامیان ایرانی را در سوریه و دیگر کشورها هدف قرار دهد. و این احتمال نیز مطرح است که همزمان با ادامه تنش میان تل آویو و گروههای شبه نظامی مورد حمایت ایران در سوریه، لبنان و عراق، گروههای فلسطینی نیز در آینده به عملیات بی سابقه ای در داخل اسرائیل و یا در کرانه باختری دست بزنند. و بدین سان، هر طرف تلاش خواهد کرد بدون اینکه خطر ورود مستقیم به یک جنگ بزرگتر را به جان بخرد، کاری کند که طرف مقابل به خاطر عملیات خود هزینه های بیشتری بپردازد.

روابط ایران با قدرتهای بین المللی

بعد از شعله ور شدن آتش جنگ غزه، تنشها در روابط آمریکا و ایران به طور ملموسی افزایش یافت؛ به ویژه پس از آنکه واشنگتن بار دیگر منطقه خاورمیانه را در لیست اولویتهای خود قرار داد و همزمان با آن، در راهبرد نحوه پراکندگی نیروهای خود در منطقه تغییراتی اعمال کرد. این مسأله نگرانیهای ایران را برانگیخته است. ایران بر این باور است که بازگشت آمریکا به منطقه دستاوردهای ایران را تهدید می کند و ممکن است در آینده جلوی نفوذ ایران را بگیرد. در اینجا پرونده زیر را مورد بررسی قرار می دهیم:

■ رویکردهای روابط آمریکا و ایران بعد از جنگ غزه

نفوذ خود در منطقه، از گسترش نفوذ ایران و چین جلوگیری کند.

نخست: گسترش دامنه جنگ غیر مستقیم

در روزهای آغازین جنگ، ایالات متحده از ایران خواست که از گسترش دامنه جنگ و تهدید منافع آمریکا پرهیز کند و گروههای نیابتی خود را نیز در این جنگ دخیل نسازد. اما به مرور زمان دامنه جنگ گسترده تر شد و گروههای نیابتی ایران خود را به عنوان یک طرف تأثیرگذار در معادله جنگ وارد کردند. در این میان، حملات حوثی ها بیش از همه به تنشها میان طرفین دامن زد. هرچند که ایران تلاش دارد چنین وانمود کند که در حملات حوثی ها به کشتیهای تجاری به مقصد اسرائیل نقشی ندارد، اما ایالات متحده بر این باور است که حوثی ها دستورات ایران را اجرا می کنند. یافته های اطلاعاتی آمریکا حکایت از آن دارد که یک کشتی ایرانی که در دریای سرخ مستقر است به "حوثی ها" کمک کرده است که با پهپاد و موشک به دقت کشتیها را نشانه بگیرند. حتی پنتاگون ایران را متهم کرد که مستقیماً در حمله پهپادی

■ رویکردهای روابط آمریکا و ایران بعد از جنگ غزه

جنگ اسرائیل در غزه همچنان بر تعاملات منطقه ای از جمله روابط ایالات متحده و ایران سایه افکنده است. این جنگ سبب شد که واشنگتن بار دیگر خاورمیانه را در اولویتهای آمریکا قرار دهد و همزمان با آن، در مورد حضور نیروهای آمریکایی در منطقه تغییرات راهبردی پدید آمده است. در حالیکه ایران تلاش می کرد از کاهش توجه آمریکا به منطقه استفاده کند، ایالات متحده بعد از تغییرات راهبردی که همزمان با جنگ غزه روی داد، تمام کارتهای خود در منطقه را به کار گرفت تا از دستاوردهای خود در مقابل تهدید محافظت کند. ایران بر این باور است که بازگشت نیروهای آمریکایی به منطقه و طولانی شدن جنگ در غزه شاید مقدمه ای برای تغییر ساختار کامل خاورمیانه باشد که به منظور تأمین فضای امن برای اسرائیل گروههای مقاومت یکی پس از دیگری خلع سلاح شوند و آمریکا با احیای

حساب شده و غیر مستقیم را حفظ کرده است تا متحمل هزینه ای نشود.

دوم: استفاده ابزاری ایران از جنگ غزه

در مورد جنگ تبلیغاتی، جنگ ویرانگری که اسرائیل با حمایت آمریکا علیه ملت غزه به راه انداخته است و در این جنگ تمام موازین و قوانین بین المللی را زیر پا نهاده است، فرصت مناسبی را برای ایران فراهم ساخته است تا بار دیگر بر ناعادلانه بودن نظام تحت رهبری آمریکا تأکید کند و موضع خود مبنی بر دشمنی با سلطه آمریکا را تقویت نماید. ایران واشنگتن را مسئول این همه جنایات علیه مردم فلسطین می داند. ایران تنها به انتقاد اکتفا نکرد بلکه در 23 دسامبر 2023 میلادی تهران میزبان کنفرانس بین المللی فلسطین بود که بسیاری از کشورهای مخالف ایالات متحده در آن شرکت داشتند. تبلیغات ایران در میان افکار عمومی منطقه که از سیاست آمریکا دل خوشی ندارند و همچنین در میان افکار عمومی جهان که با فلسطینی ها همدردی می کنند، خریدارانی پیدا کرد و قوت گرفت. همچنین نظام ایران این فرصت را برای ترمیم مشروعیت از دست رفته خود در داخل نیز مغتتم شمرد و از اقدامات جریانهای موسوم به جبهه مقاومت که منافع آمریکا و اسرائیل را در منطقه هدف قرار می دهند، استفاده کرد. با توجه به اینکه مسأله فلسطین مهمترین مسأله جهان اسلام است، ایران توانست با استفاده از این مسأله قدرت نرم خود را در منطقه احیا کند. ایران بر این باور است که می توان با حمایت از مسأله فلسطین، محبوبیت ایران را در منطقه افزایش داد.

سوم: استفاده از این بحران برای تقویت توانمندیهای نظامی

ایران با استفاده از تنشهای کنونی و سرگرم بودن آمریکا، به تقویت برنامه تسلیحاتی خود پرداخت. به عنوان مثال، می توان به پرتاب موفقیت آمیز یک ماهواره اشاره کرد. واشنگتن نیز تأیید کرد

به یک کشتی تجاری حامل مواد پتروشیمی در نزدیکی هند نقش داشته است.

در مقابل این تهدیدها، ایالات متحده برای پاسداری از آزادی کشتیرانی در دریای سرخ یک ائتلاف نظامی تشکیل داد. اما به نظر می رسد که اوضاع به سمت تشدید تنشها پیش می رود؛ زیرا چند ساعت بعد از آنکه لوید آستین وزیر دفاع آمریکا از ایجاد یک گروه ضربت دریایی برای مقابله با حملات حوثی ها علیه کشتیهای تجاری در دریای سرخ خبر داد، دریادار علی رضا تنگسیری فرمانده نیروی دریایی سپاه پاسداران نیز در پاسخ به این اقدام آمریکا، از تشکیل "نیروی دریایی بسیج" خبر داد. و در یک تحول مهم و خطرناک فرمانده سپاه ایران تهدید کرد اگر اسرائیل حملات خود بر غزه را متوقف نکند، دریای مدیترانه و تنگه جبل الطارق بر روی تجارت جهانی بسته خواهد شد. این اظهارات اذهان را متوجه یک برگ چانه زنی می کند که ممکن است ایران با استفاده از آن ایالات متحده و غرب را برای تغییر موضع در مورد جنگ غزه تحت فشار قرار دهد و یا در صورت گسترش دامنه جنگ، عملاً از این گزینه استفاده کند.

در همین زمینه، یعنی جنگ منطقه ای، تحولات نشان می دهد که حزب الله از بیم اینکه در صورت گشایش جبهه شمال با اسرائیل، آمریکا تهدیدات خود مبنی بر حمله به مواضع این گروه را عملی کند، در تنش آفرینی ها همچنان حساب شده گام برمی دارد. و در عراق نیز گروههای شبه نظامی همچنان به حملات خود علیه مواضع و پایگاههای آمریکایی ادامه می دهند. در مقابل، ایالات متحده نیز مواضع استقرار این شبه نظامیان در سوریه و عراق را هدف حملات خود قرار می دهد و دولت عراق را ترغیب می کند که عاملین حملات به سفارت آمریکا در بغداد و اماکنی که کارمندان آمریکایی در آنجا وجود دارند، مورد پیگرد قرار داده و بازداشت کند. اما با این همه، با افزایش شدت تنشها، ایران همچنان سیاست تنش آفرینی

دیپلماتیک با مخالفت داخلی قدرتمندی روبرو می شود. وانگهی، دولتهای آمریکا و ایران در سال 2024 میلادی انتخابات هایی را پیش رو دارند و به

که این ماهواره با موفقیت در مدار خود قرار گرفته است. پیش از این نیز به دنبال پرتاب یک ماهواره توسط ایران، واشنگتن از این اقدام تهران که با هدف کمک به برنامه موشک های بالستیک صورت می گیرد، انتقاد کرده بود. مسأله به همینجا خلاصه نمی شود بلکه ایران از آزمایش چندین پهپاد و جنگ افزارهای مختلف دیگر نیز خبر داد. علاوه بر آن، سپاه پاسداران برای ناوهای هواپیمابر و ناوگانهای دریایی آمریکایی که در حال عبور از خلیج بودند، مزاحمتهایی ایجاد کرد. در این زمینه، فرماندهی مرکزی آمریکا در خاورمیانه تصاویریک پهپاد ایرانی را منتشر کرد که از یک ناوهوایما مستقر در خلیج عربی گرفته شده بود. علاوه بر آن، در این شرایط که تهران و مسکو روابط نظامی خود را ارتقا داده اند، ایران قرارداد خرید جنگنده های "سوخوی -35" و بالگردهای "میل 28" را نهایی کرد.

چهارم: ابهام بیشتر درباره پرونده هسته ای

در نبود دیپلماسی، مسائل پرونده هسته ای پیچیده تر شد و ایران در غیاب بازرسان بین المللی از برخی توافقات ضمنی موقت در مورد توقف غنی سازی اورانیوم با خلوص 60 درصد عدول کرد. در نتیجه، ذخیره ماهانه اورانیوم غنی سازی شده 60 درصد به سه برابر افزایش یافت. و بر اساس تخمینهای آژانس بین المللی انرژی هسته ای سازمان ملل متحد، ذخیره اورانیوم غنی سازی شده ایران به حدی است که این کشور با تولید سلاح هسته ای فاصله چندانی ندارد. کشورهای بریتانیا، فرانسه و ایالات متحده با صدور بیانیه ای این گام ایران را محکوم کردند و در عین حال، تأکید کردند که همچنان به روند دیپلماتیک برای حل اختلافات پای بند هستند؛ مسأله ای که ایران نیز بر آن تأکید دارد یعنی هر دو طرف به حل مسالمت آمیز پرونده هسته ای تأکید دارند. اما بعید به نظر می رسد که طرفین در آینده نزدیک به میز مذاکره برگردند؛ زیرا در این شرایط هرگونه تلاش

پنجم: تداوم تحریمها و فشارهای آمریکا

از سوی دیگر، آمریکا همزمان با توافق تبادل زندانیان در اکتبر 2023 میلادی به طور موقت وضع تحریمهای بیشتر علیه ایران را به حالت تعلیق درآورد، اما در ماه نوامبر و دسامبر 2023 میلادی بار دیگر روند وضع تحریمهای تازه تری را در پیش گرفت. جدول زیر اطلاعاتی درباره این تحریمهای تازه ارائه می دهد.

جدول: مهمترین تحریمها و فشارهای آمریکا علیه ایران در ماههای نوامبر و دسامبر 2023 میلادی

تاریخ	اقدامات
17 نوامبر	دو تن در ایالات متحده به تلاش برای فروش نفت ایران متهم شدند.
17 نوامبر	گنجاندن کتاب سید الشهداء و دبیرکل آن هاشم فنیان رحیم السراجی در لیست تروریست های ویژه جهانی. و همچنین شش نفر از افراد مرتبط با گروه شبه نظامی کتاب حزب الله که همپیمان ایران است. کتاب سید الشهداء با برخی از گروههایی همچون کتاب حزب الله و جنبش النجباء که در لیست تروریستی آمریکا قرار دارند، حملاتی را علیه افراد آمریکایی طرح ریزی کرده است.

نفع آنان نیست که وارد توافقی بشوند که ممکن است شانس انتخاباتی آنان را به مخاطره اندازد.

برآیند :

می توان گفت که جنگ کنونی منطقه ای در واقع رقابت میان دو دیدگاه متضاد درباره آینده خاورمیانه است. جنگ غزه، واشنگتن و تهران را در دو جبهه مخالف در این جنگ قرار داده است. آنچه از تحولات برمی آید این است که در این اوضاع، ایران به حمایت و پاسداری از دستاوردها و منافع خود اقدام می کند اما به گونه ای گام برمی دارد که پایش به جنگ مستقیم و پرهزینه کشیده نشود. در این مرحله، ایران اثربخشی دکترین دفاع پیشدستانه که در مقابل ایالات متحده روی دست گرفته است را محک می زند. اما با این همه، بعید نیست که گسترش دامنه جنگ در غزه، به رویارویی گسترده تر در دیگر مناطق نیز منجر شود؛ به ویژه اینکه ایالات متحده ایران را مسئول اقدامات حوثی ها می داند که با حمله به کشتیهای تجاری جریان تجارت جهانی در دریای سرخ را مختل کرده است. مسئولیت گروههای نیابتی ایران که در عراق، سوریه و لبنان حضور دارند و برخی از آنها نیروهای آمریکایی را هدف قرار می دهند نیز متوجه ایران است. از این گذشته، واشنگتن از اینکه ایران با استفاده از شرایط کنونی منطقه، به تولید بیشتر اورانیوم 60 درصدی روی آورده است، بسیار نگران است.

تحریم بیش از 20 فرد و نهاد به خاطر دست داشتن در شبکه خدمات مالی که سود حاصل از آن به وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح ایران و ستاد کل نیروهای مسلح ایران و سپاه قدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی می رسید.

29 نوامبر

ایالات متحده، 13 فرد و شرکت را به خاطر دست داشتن در تهیه اموال ناشی از فروش کالاهای ایرانی و انتقال آنها به حوثی های یمن، در لیست تحریمها قرار داد.

7 دسامبر

تحریم شبکه ای متشکل از 10 نهاد و 4 فرد حقیقی که در تولید و تأمین لوازم یدکی پهپادهای تهاجمی ایران دخالت مستقیم داشتند.

19 دسامبر

گزارش وضعیت ایران

نوامبر و دسامبر 2023

RASANAH
المعهد الدولي للدراسات الإيرانية
International Institute for Iranian Studies

گزارش وضعیت ایران

نوامبر و دسامبر 2023